

9. Pesnik.

V sobi spet sedi za mizo . . . In natančneje pogleda
 Predse del je list popirja, V njega suho, blede lice;
 Da napisal nanj bi pesem, Mraz mu preletí po udih . . .
 Ki zvení mu v duše dnu . . . Oh, spoznal je ta obraz!

Pesem hoče napisati Saj ni dolgo še od takrat,
 O pokoju, tihi sreči, Ko je bil mladenič srečen,
 Ki objema dušo njemu, Poln pobožnosti in vzorov,
 Kadar v sobi sam sedi. Za vse dobro, lepo vnet.

Takrat mu je dobro, mehko: Pa so vzore zamorili
 Zunaj burno je življenje, In ljubezni se smijali,
 On je sam ob knjigah svojih, Ki jo v srcu nosil vročem —
 In spomini sladki ž njim. Kriv je svet, da zdaj je tak!

To bo lepa nova pesem! Gleda pesnik skozi okno . . .
 Rádosti in zadovoljstva, In pred njim se svet razgrinja:
 Ki doma je v srcu srečnem, Zre življenje, zre borjenje,
 Ona jasni bo izraz. Žalost zre in bol in skrb.

Kdor nesrečnih bo jo čital, Vidi jezo, strast, sovraštvo
 Duh se razjasni otožni, In nasilstvo in brezsrčnost,
 Kdor veselih bo jo slušal, Brez vesti in brez sočutja
 Kri mu v žilah zakípi . . . Zre pred sabo svet — ljudi.

Skozi okno zdaj pogleda — Solze vidi, glad, uboštvo,
 Kaj li vidi? . . . Tam po cesti, Gleda znoj, krvave žulje,
 Ko še poldne ni zvonilo, Zre razkošje in pohotnost —
 Nekdo vinjen ziblje se. Zre človeštvo pred seboj . . .

Zgrudi se na stol in roko
 Na oči pritiska mokre.
 Ni iz duše pesmi lepe,
 Solze močijo popir.

10. Zvezdi.

Kaj ne, zvezda jasna na svodu nebeškem, Odmeva mi tajno glas v srcu skrivnosten:
 Saj moja si zvezda, moja le ti? Kaj samo nesrečo zreš pred seboj?
 Ko gledam te, da po oblakih tvoj žarek Na nebu gorí luč zvezdam od vekov,
 Nezgodo mi piše, to se mi zdi. A malo je mari tek žitja jim tvoj!

Pijančev sin.

(Povest. — Spisal Ivan M.)

I.

Solnce je stalo prav nizko na obzorju. Bližal se je lep pomladni večer.

Dunajski Prater je mrgolel pisanega ljudstva. Krasne toalete, rožni, pomladno-sveži obrazi, tiho šepetanje, glasno govorjenje, zvonki smehi — vse se je mešalo v ta mnogovrstni prizor. Umetne gredice polne najrazličnejših cvetic,

visoka, ravnokar ozelenela drevesa in nad njimi blede-modro nebo, kako mično se druží umetnost z naravo! — Od vseh strani je udarjala izprehajalcem godba na ušesa. Res bujno življenje je v Praturu. — Med krasno gospodo izprehajajočo se v kratkih, merjenih korakih, med hruščem, ki ga je provzročalo ljudstvo, je stopal visokorastel mladenič. Njegova pre-

prosta obleka, ki ni bila nova, njegova hoja in kretanje nam kaže, da je dijak.

Nad visokim, plemenitim čelom, ki je še gladko, so počesani bujni, črni lasje nazaj, kar podaje plemenitemu obličju še lepši izraz; lahno zakrivljen nos, dekliško majhna usta in črne, melanholične oči — to so znaki njegovega ne- navadno lepega mladeniškega obraza. Kratka črna brada, priča njegovega dozorevanja, mu daje posebno zanimivost.

Tako stopa med pisano množico. Otožno zre po veselih ljudeh, ki nimajo druge skrbi, kakor da si kolikor mogoče čas krajšajo in se na najboljši način zabavajo. Na kaj pa on misli?

Janko Stanič je bil sin ubogega ljubljanskega delavca. Že na srednji šoli se je kaj težavno preživil, dasi je bil pri stariših. Oče je bil delavec v tovarni. Ni zaslužil mnogo, a še tega ni dajal vsega ženi za gospodinjstvo. Bil je pijanec. Težko so se preživili iz očetovega zaslužka, tako da je Janko dal vsak mesec materi svoj zaslužek, ki ga je služil s poučevanjem. Razven Janka je bila v družini še njegova sestra, dekletce pohlevno in krotko. Mnogo, mnogo so pretrpeli mati in otroka pred očetom. Mati, priletna, srčno dobra žena je v svojem trpljenju stavila vse upanje na sina Janka, katerega je neizrekljivo ljubila. Upala je, da ji kdaj pomore, da ji olajša nezno trpljenje.

Ko je Janko dovršil gimnazijske nauke, želela je mati, da bi se posvetil duhovskemu stanu. Toda Janko je želel med svet. Hotel je okusiti njegove slasti, njegovo srečo.

In odšel je na Dunaj brez najmanjšega upanja, da bi dobival od doma kaj podpore; bil je sam nase navezan. Mati ni sicer rekla Janku žal besede, toda iz njenega govorjenja je bilo jasno, da se njena želja ni izpolnila.

Hudo ji je bilo, ko se je Janko poslavljal. Doslej jo je on krepko branil surovosti očetove; oče je prihajal zvečer pijan domov in surovo ravnal s pohlevno ženo. Kolikokrat je Janko preprečil zmerjanje in razsajanje pijanega očeta, ki je iskal povoda in osebe, na katero bi se znosil! S svojo krepko besedo je učinil, da je oče umolknil, ne upajoč si kazati pred sinom svoje surovosti. Toda sedaj odhaja tudi ta, in mati ostane sama brez pomoči nasproti možu, ki ne bo imel sedaj nikogar, da bi se ga bal.

Neutolažljivo je jokala, viseč na vratu sinovem. Temu pa je srce krvavelo v prsih in solze so kapale na glavo materino.

„O Janko, kako bom sama, oh — sama! Oh, vse izgubim s teboj!“ je tožila. Poleg pa je stala desetletna sestra in tudi plakala, videč, da plakata mama in brat. Oče je bil pa na delu; ž njim se je bil poslovil Janko že zjutraj.

Ni bilo mrzlo to slovo, ker oče je ljubil sina; vendar njemu se ni zdelo to nič žalostnega, če odide.

„Jaz ti ne morem pomagati; če hočeš oditi, pa pojdi!“ mu je govoril. A podpora mu še na misel ni prišla. Sam naj se preživi, saj se je moral tudi on, ko je šel s šestnajstimi leti služiti za hlapca.

In Janko je odšel žalosten. Na Dunaju mu je bila sreča mila in dobil je zaslužek pri nekem nemškem listu, kjer je prestavljal poročila iz čeških in drugih časopisov. Sreča zanj, da si je osvojil na srednji šoli nekaj jezikov, da jih je mogel za silo uporabljati. Na vseučilišču je bil zapisan v pravni oddelek.

Prvo leto je minulo. Drugo leto je hotel izpolniti svojo vojaško dolžnost; dovršil je jednoletno prostovoljstvo, napravil častniški izpit in se potem vrnil na Dunaj nadaljevat svoje pravne nauke.

Dobil je zopet službo pri časopisu; toda čez nekaj mesecev ga je odslovil urednik brez pravega vzroka. Bil je brez zaslužka, brez denarja v tem velikem, dragem mestu.

Tako smo ga srečali blodečega po Pratru. V žepu so mu čakali še štirje goldinarčki, da jih zamenja za kruh in kosilo o poldne. Prihranil si jih je. Ako mu še ti izginejo iz žepa, kaj potem?

In s tem vprašanjem se je mučil Janko, ko je stopal med veselo množico smejočih se ljudi. Čudne misli so mu rojile po glavi. Kako pravico imajo ti ljudje, ki niso morda dosti boljši od njega, biti veseli in srečni, dočim on ne vé, če bo čez teden dni kaj jedel, ali morda lakote poginil? Ha, kaj ni on tudi človek, kakor oni? Da bi imel le polovico, da, tretjino tega denarja, kolikor ga nosi ta gospica za pestjo ali pod vratom! — Tako je mislil. Toda otresel se je takih mislij. Bog vé, če so pa ti ljudje tudi v resnici srečni? In kaka sreča je to, da imajo vsega preveč? On da bi imel le vsakdanji kruhek, pa je srečen. In to tudi ni tako nemogoče, dasi je že vse poskusil in se mu ni nič posrečilo. Da bi vsaj stenografovati znal, dobil bi lahko službico pri kakem odvetniku, a kaj, ko mu ni prišlo to na um, ko je imel še priliko, naučiti se! Toda, še je Bog v nebesih, gotovo ga ne zapusti, da bi lakote poginil.

Janko je imel še živo vero, katero je imel od svoje dobre mamice, ki mu jo je bila že zgodaj vsadila v srce in je vzkliko stebelce skrbno varovala. Tako niso storili viharji svetá doslej še nobene škode drevescu, ki je še lepo zelenelo. Ostal je pošten med dijaki, pošten tudi med vojaki. Tej veri se je imel zahvaliti za tolažbo v obupnih, pesimističnih mislih, ki

so ga hotele zmagati. Z njeno pomočjo se je vsegdar srečno otresel njih krempljev.

Tako je mislil Janko. Kar mu pride nasproti tovariš in prijatelj Zima, mladenič vselega in živega značaja.

„Servus, amice! — Tandem aliquando! Iščem te že po celem Pratru. Bil sem na tvojem domu in tu mi je rekla tvoja gospodinja, da si šel v Prater. Imam zate nekaj. Slišal sem od neke strani, da — — —, toda, čakaj!“ — pretrgal se je — „kaj bi todi lazila žejna, saj vem, da si žejen, jaz sem pa tudi. Hajdiva!“

„Ne, prijatelj, ti veš, da imam malo denarja in da to malenkost krvavo potrebujem!“

„Le pojdi, danes plačam jaz!“

In zavila sta jo v bližnjo gostilnico. Naročivši piva, začne zopet Zima:

„Zvedel sem, da ima naš državni poslanec Premec izvrstno inštrukcijo. Natančnejšega ne vem nič. Zato letam že pol ure okrog, da bi te našel. Podvizaj se, da ti je ne odgrizne kdo pred usti.“

„Ti, Zima, ti si dober človek; čemu nisi šel sam in jo prevzel? Saj si tudi ti potreben. Tisto pisarenje te utruja“, govoril je Janko. Obraz se mu je zvedril. Še mu ne bo treba lakote umreti.

„Beži, beži! Ne delaj ceremonij! Jaz imam že službo, ti pa nimaš ničesar. Svetujem ti, da greš takoj k Premcu, ako je doma.“

Kmalu sta odšla.

Pred lepo, visoko hišo sta se ustavila. Zima je ostal pred vrati. Janko pa je krenil po kamenitih stopnicah navzgor. — Čez četrto ure se vrne Janko z veselim obrazom. — „No, kaj je?“ vpraša ga Zima, ki je ta čas gledal za mimoidočimi ljudmi.

„Hvala ti, prav dobro je! Pomisli, inštrukcija na Kranjskem, na deželi pri baronu Gabrovskem! — Poznaš ga, kako je dober človek! In to se imam le tebi zahvaliti, prijatelj!“ — dejal je Janko in stisnil roko prijatelju.

„Beži, beži! — No, veseli me, da se ti je posrečilo! Sedaj si preskrbljen z vsem. Lahko boš privatno študiral in ob tem se elegantno zabaval. Samo glej, da se ne zaljubiš!“ — dodal je poredno se nasmehljajoč.

„No, menim da ni nevarnosti!“

„O, je nevarnost, pa še precejšna. Veš, kdo je sosed tvojega barona Gabrovskega?“

„Kdo?“

„Državni poslanec Premec. Ta ima hčer.“

„No, že dobro, ne boj se! Varoval se bom.“

„Kdaj odideš?“

„Takoj jutri.“

„Pa servus, dobro se imej, pa ne pozabi name! Ne bi ti zameril, če bi mi kdaj kaj pisal, kako se boš imel.“

„Lepa hvala torej, amice, za tvojo požrtvovalnost in ostani zdrav!“ — in stisnila sta si desnici in se razšla.

II.

Baron Gabrovski je bil rodom Nmec in imel prav za prav nemško ime. Gabrovski se je zval zaradi svojega posestva v Gabrovcu. Njegova rodovina je bila bogata. Po očetu je podedoval kot sin jedinec stotisoče in s soprogo, ki je bila hči bogatega meščanskega trgovca, je dobil tudi mnogo tisočev.

Bil je mož poštenjak. Dasi rojen Nmec ni zaničeval sosednjih Slovencev, da, narobe, on je imel celó ugodno mnenje o našem narodu. Spoznal ga je za svojega bivanja na Kranjskem, kjer je imel oče na Dolenjskem grad Gabrovec. Na svoje baronstvo ni mnogo gledal, kar je pričala njegova ženitev.

Kranjska dežela mu je ugajala, zato je vsako leto prebil s soprogo in s sinom jedincem poletje na svojem gradu Gabrovcu.

Kakor baron, tako je imela tudi baronica dobro, mehko srce. S soprogom sta se srčno ljubila. Sin Alfred je obiskoval v Gradcu gimnazijo in je bil že v četrtem razredu. Bil je nadarjen dečko, živega temperamenta in odkritosrčen. Tedaj pa je začel nenadoma bledeti in sušiti se. Zdravnik je nasvetoval, da pusti šolo in se uči privatno. Bati se je, da dobi jetiko, zato mora ven iz mesta na sveži zrak.

Baron je odredil, da se preselijo vsi na Kranjsko v grad Gabrovec. Sosednji grajščak je bil Premec, ki je bil državni poslanec; njegova rodbina se je bila že prej seznanila z baronom in soprogo. Sedaj je prosil baron Premca, da mu priskrbi, ko gre na Dunaj, učitelja za sina, ki pa naj bo Slovenec. Hotel je namreč, da se tudi sin nauči slovenskega jezika, kakor ga je sam za silo znal.

Na barona je prišlo pismo, v katerem je naznanil novi učitelj Janko Stanič čas, kdaj pride. — Baron se je namenil iti s kočijo na kolo-dvor ponj.

Lepo jutro je bilo, ko je drčala svetla kočija s parom konj po cesti proti postaji v bližnjem trgu. Na visokem kozlu je sedel kočijaž in poleg njega sluga v livreji. V kočiji je sedel baron.

Po cesti prideta dva kmeta nasproti. Ko je pridržala kočija, umakneta se oba s ceste, ponižno se odkrivši. Baron jima je prijazno odzdravil.

„Gabrovski je dober gospod!“ oglasi se jeden izmed dvojice, ki je imel na rami sekiro in bil že precej priletan.

„Ej, dober, dober! Bog mu daj srečo! Taki visoki gospodje, tako dobri in nam ubožnim ljudem prijazni, so redki kakor bele vrane.“

Danilo, naslednik.

Črnogorski knez Nikola in njegovi sinovi.

Peter, vojvoda hercegovski.

Prince Mirko.

Moja stara je šla pred tednom v njegovo hosto pobirat suhe veje. Pa pride po poti ta-le gospod, čegar je hosta, no in kaj meniš, da jo je zapodil, kakor bi bil storil grmaški gospod?

Kaj še, dejal ji je: „No, mamka ste pa pridni.“ Moja stara, ki ni ravno strahopetna baba, se je ustrašila, da ni mogla z besedo na dan. Ko se je zdramila, je bil gospod že izginil. Vidiš,

tako-le je in jaz pravim: Bog mu daj srečo! Dober gospod je, malo takih.“

„Dober gospod, dober“, je ponavljal tovariš za njim.

Med tem pogovorom je pa drčala kočija naprej. Kmalu je stala pred postajo. Baron je skočil iz kočije, ko je sluga odprl vratca. Na postaji je srečal načelnika in začela sta se prijateljski meniti. Baron je bil z vsemi takimi gospodi v trgu znan. Kmalu pridrči vlak. Iz tretjega razreda stopi med drugimi potniki tudi Janko Stanič.

Ker mu je gospod Premec opisal vnanjost baronovo, spoznal ga je takoj. Šel mu je nasproti, priklonil se in dejal v nemškem jeziku:

„Dovolite, gospod baron, da se predstavim! Janko Stanič.“

„Veseli me, veseli, da ste prišli; dobro, le stopiva v voz!“ in peljal ga je k vozu.

„Imate kaj prtljage?“

„Da.“

„Pride ponjo sluga.“

Ko sta sedla v kočijo, zdrčala je proti trgu.

Med potjo se je vnel takoj živ pogovor, kar ni navada v sličnih slučajih. Baron se je zanimal za razmere svojega učitelja in ta mu je vse povedal, spoznavši v baronu ljudomilega človeka, a ne ošabnega aristokrata. Že pri prvem pogledu nanj se je čutil nekako prostejšega v vedenju. Takoj je izginila bojazen in skrb, da bi se pravilno ne vedel.

Baron je bil jako prikupljiv mož; na obrazu se mu je videla prostodušnost in srčna dobrota.

Vera in Ksenija, kneginjici črnogorski.

Med pogovorom se je ozrl Janko včasih okrog sebe na pomladno naravo. Kako pisani so bili travniki! Tam na njivi je hodil kmet in sejal seme v razorano prst. Ob potoku je rezal vaški paglavček vejo z vrbe, da si naredi piščal. Parobek ob ozelenelem gozdu je bil ves višnjev od podleska; in više gori je stala kopica otrók in se igrala.

Kak razloček med gosposkim Dunajem in preprostim kranjskim kotičem na deželi! To razliko je živo čutil Janko in pri srcu mu je bilo tako milo in prijetno. Kmalu se je pokazal beli grad s temnim smerečjem v ozadju.

Grad Gabrovec je stal na ne visoki terasi. Bil je od ceste kak streljaj v stran pomaknjen; v ozadju precej za njim se je dvigalo hribovje porasteno z debelim smerečjem. Nekdaj je bilo pač todi mnogo gabrov, da je po njih dobil grad svoje ime. Kar je z jednim pogledom ob-

seglo oko, bila je last baronova. Cesta je vodila mimo grada v teman kot, kjer se je hribovje obračalo na drugo stran. Ta dolinica je bila krasna. Svež zrak, napolnjen z vonjavo, ki je prihajala iz temnih gozdov, bil je jako ugoden za pluča. Bil je to kraj, kakoršnega nasvetuje navadno zdravnik na pljučih bolnim ljudem.

Kočija je zavila pred grad. Od ceste do gradú je vodil belo posut drevored košatih lip. Grad je bil pred nedavnim prenovljen in moderno opravljen; imel je dve nadstropji. Prav za prav ni bil Gabrovec grad, vendar ljudstvo mu je dalo to ime, ker je bilo veliko, lepo poslopje.

Sluga je skočil s kozla in odprl gospodoma vratca.

Janko se je čudil eleganci hišne oprave. V nadstropja so vodile široke, kamenite stopnice, na obeh straneh so stali kipi ali pa vaze.

V salonu sta že čakala gospa baronica in štirinajstletni Alfred novega učitelja. Gospa je bila še v najboljših letih. Obraz ji je bil če ne mladosten — vendar še jako lep. Alfred je bil bolj podoben baronu, imajoč žive črne oči in živahno kretanje.

Vsprejem je bil prisrčen. Baronici kakor tudi že preje baronu je ugajal odkritosrčni dijak.

„Prosila vas bom, gospod Stanič, da mi bodete čitali sem pa tje kaj, ako se vam bo ljubilo. Imam tako slabe oči“, govorila je med drugim Janku, ki je goreče zatrdil, da hoče po svoji moči vse z veseljem storiti. Seveda glavna oseba zanj je bil Alfred, ki se mu je takoj predstavil. Janko je izrazil upanje, da bodeta dobra prijatelja, na kar je Alfred zaupno zatrdil, da bodeta prijatelja. Hotel mu je takoj pokazati svojo puško, katero je dobil o božiču v dar od očeta, toda baron je dejal:

„Sedaj pa, gospod Stanič, vam bo pokazal sluga vašo sobo. Potem je pa kosilo.“

Sluga je odvedel Janka v drugo nadstropje. Soba je bila kaj prijetna. Bila je opravljena s fino opravo. V kotu je stala omara, skozi katere steklena vrata so se svetili elegantno vezani zvezki mnogih pesnikov in pisateljev. Izmed vsega je Janka razveselila še najbolj ta omara. Dvoje oken je bilo obrnjenih proti vshodu. Onkraj dolinice je bliščalo izmed temnega smerečja zidovje gradú, ki pa je imel še bolj romantično lego nego gabrovski grad.

Ko je sedel o mraku današnjega dné Janko pri oknu in zrl na temne gozdove in beli grad med njimi, obhajale so ga vsakovrstne misli. Najpreje je preudarjal svojo gospôdo in se čutil srečnega, da mu je naklonil Bog tako dobrega gospoda. In poleg tega še ta divni kraj! Kako bo lepo, ko bo čital pesnike in gledal v oni temni kot, nad katerim se tako lepo odbija jasna modrina nebes.

Nato pa so mu prišle druge misli. Mislil je na dom in na stariše. Z Dunaja se je peljal najprej v Ljubljano k starišem, šele potem k baronu. Mati je hudo shujšala zadnji čas, kar je ni videl. Očeta ni bilo doma. Tožila mu je, da ji ni môči več prenašati tega trpljenja. Oče pije po stari navadi. Ona dobiva komaj polovico njegovega zaslužka, drugo znese vse v krčmo in žganjarijo. Zadnji čas je celó kvartal in ni ga bilo ob nedeljah domov do jutra. Ko pa pride domov, hoče vse razbiti, in ako ga mati oblečena ne pričakuje z večerjo, rohni in besni, da je strah. Stanovalci sosednje sobe že močno godrnjajo nad ponočnim nemirom, toda njemu se ne upa nihče nič reči, vsakdo stresa svojo jezo le nanjo, češ, ona naj bi ga odvrčala od pitja. A kako naj ona to stori? Če ga prosi, kadar je trezen, jo molcé posluša, a dela

kakor preje. Če pa izpregovori trje, tedaj zbesni, da je groza in jo psuje z nedostojnimi priimki. Jedinu sredstvo je molitev, na katero se zanaša. Dasi je že stara, vstane vendar vsako jutro ob petih in gre k maši. A kakor se vidi, tudi Bog je ne mara poslušati.

Tako je pripovedovala mati Janku, ko jo je obiskal. Pri tem je bridko jokala in zdihovala, da je njega izgubila, da nima nikogar, ki bi ji pomagal. Janku so prišle solze v oči, ko je videl svojo rodno mater v taki bedi. A kako naj ji pomore? Obljubil ji je, da jo bo odslej lahko z denarjem podpiral, ko ima službo.

In ko je tako premišljeval, zalile so mu solze oči. Uboga mati! Sina ima, a mora biti ločena od njega. Sama je v tej bedi, ker ji še ni v pomoč.

„Le potrpi, mati! Ko izdelam šolo in postanem sam svoj gospod, tedaj mine tvoje trpljenje!“ je dejal tiho in se zagledal v bližnji grad, ki je bil čimdalje temnejši.

III.

Minulo je nekaj dnij. Janko in Alfred sta se pridno vadila v algebri in geometriji, proučevala Caesarjevo vojno z Galci in premlevala grški glagol. Dopoldne je bilo večinoma odloženo učenju. Popoldne pa se je Alfred vadil na citrah, ali se peljal s svojim ponijem v majhnem koleslju z učiteljem na izprehod. Včasih je tudi streljal v tarčo. Janko je med tem časom čital. V svoji knjižni omari je našel vsega Shakespearea, Goetheja in Schillerja, kakor tudi mnogo drugih pesnikov različnih narodov. Tudi slovanski jeziki so bili zastopani. Našel je nekaj romanov Kraszewskega in Turgenjeva v nemškem prevodu, našel je tudi Prešerna. Baron se je sam pečal s slovenščino in si nabavil zato našega največjega pesnika.

Tako je potekal čas. Ob tem Janko ni zanemarjal svojega „rimskega prava“ ter se pridno pripravljal za izkušnjo.

Nekega popoldne proti večeru je sedel Janko v svoji sobi in čital. Lotil se je bil Shakespearea, katerega je imel sedaj priliko in čas dobro proučiti. Solnce je bilo nizko in že imelo vsak čas zatoniti za gorami. Janko začuti veselje do izprehajanja.

Stopi torej v park s knjigo v roki in se napoti po peščenih stezi. Kar mu zazveni na uho smeh in vesela govorica. Toda videl ni nikogar. Glasovi so prihajali izza ovinka iz vrtne lope. Ker ni mogel v stran zaviti, vrniti se pa tudi ni hotel, moral je mimo lope.

Ko je stopal mimo, ozrl se je vanjo in pozdravil gospôdo. Bila je gospa baronica in

še neka dama, ki pa je sedela v kotu; ker je bilo že precēj temno, ni je mogel razločiti. Stopal je dalje, ne meneč se zanjo.

Kar ga pokliče baronica:

„Gospod Stanič, prosim!“

Janko se obrne ročno in se vrne k lopi. Pred lopo sta sedaj stali ona dama z baronico. Bila je mlada, precej razvita, pravih telesnih oblik, visoke rasti. Zadnji solnčni žarek je skrivnostno oblival nežni obrazek z velikimi očmi in črnimi bujnimi lasmi.

„Helena, vidite, to je naš gospod učitelj, o katerem vam je Alfred že pripovedoval.“

Janko se je lahno priklonil. Baronica se je obrnila k njemu.

„V mali zadregi sem, gospod Stanič. Gospodični Helena in Adela s soslednjega gradu sta nas prišli po navadi obiskat, a sedaj ju ne bi rada domov pustila brez spremstva. In ravno vi ste prišli mimo, ko sva o tem govorili, zato vas prosim, da bi spremili z Alfredom gospodični skozi gozd, ki je že nekoliko tomočen in koder se boji gospica Helena iti sama.“

„Srčno rad storim, kar ukažete, milostljiva gospa!“ in priklonil se je gospej pa tudi gospic. Čvrsto je dejala Helena:

„Prosim vas tudi jaz, gospod. Ko sem šla s sestro semkaj, srečal naju je v gozdu tuj mož, menda je bil kak berač, zato se malo bojim. Adela!“ zakliče proti drugi strani.

Kmalu priskaklja po potu trinajstletna deklica, svoji sestri jako podobna. Za njo pride nekoliko počasneje Alfred, nesoč lopar in veliko žogo.

„Ali greva že domov?“ zakliče skoro žalostno deklica. „Tako lepo sva z Alfredom žogo bila!“

Alfred je nekam dostojanstveno in ponosno gledal nevoljno dekletce, potem pa dejal:

„Bova pa še drugikrat. Ti bi se še prehladila, ker je že večer in je sapa!“ zadnje besede je izgovoril pomilovalno in ob jednem prezirljivo.

„Prav je rekel Alfred; bodeta pa še drugikrat“ potolaži jo Helena in jo ogrne z lahno pelerino.

„Kaj ne, pa kmalu zopet?“ zaprosi Adela.

„Seveda, kmalu, ako dovoli milostljiva gospa baronica.“

Poslovivši se odidejo vsi štirje po peščeni poti dalje, ki vodi iz parka skozi gozd v grad Selo.

V neprisiljeni gruči so šli vsi po široki poti; ko se je pa pot zožila, stopal je Janko poleg Helene, Alfred in Adela sta skakljala spredaj. Nekaj časa sta prva dva molčala, dočim je

druga dvojica živahno vpila. Ko pa sta prišla na mejo parka, izpregovorila je Helena:

„Morda vas nadlegujem, gospod Stanič? O prosim, odpustite, da sem tako nadležna. Vi ste ravnokar čitali in sedaj imate morda delo.“

„Prosim, gospica, saj je že itak mrak in jaz bi bil tako ali tako nehal čitati.“

Govorila sta nemški. Janko pa je slutil, da je gospica Helena Slovenka, saj je bila iz onega gradu, ki je bil najbrže last državnega poslanca Premca, kakor je slutil, dasi še ni nikogar vprašal. V tem je bil tako gotov, da je začel slovenski:

„Dovolite gospica, da govorim v našem materinem jeziku, ki je kakor upam, — tudi vaš!“

„Jaz sem Slovenka, prav pravite; le govoriva rajša slovenski!“ odvrnila je takoj Helena. Da bi ne bila stopila zdajci v gozd, kjer je bilo temnejše, opazil bi bil Janko, da je priplula lahna rdečica na njen obrazek, kar je pričalo, da je bila v zadregi in da se je čutila osramočeno.

Janko je na to nadaljeval:

„Naš ubogi jezik nima nikjer po svetu veljave; žalostno bi bilo, ako bi je ne imel niti v svoji domovini.“

Helena je živo čutila, da se te besede tudi nje tičejo. Janko je bil nekako užaljen, da je nemški govorila z njim, dasi je gotovo vedela od baronice, da je Slovenec. V svoji mladeniški navdušenosti je uvidel, da je treba tu nekaj krepkih, odkritosrčnih besedij. Zadnje besede je izgovoril trpko, da je Helena tim bolj čutila svojo krivdo.

„Po mestih, celó v Ljubljani se čuje med gospôdo, ki hoče biti ob drugih prilikah slovenska, največkrat le nemško kramljanje...“, nadaljno govorjenje mu je pretrgala Helena, ki se je spotaknila ob korenino in lahno zajejala. Takoj se je ozrla Adela in pritekla pogledat, Stanič pa ji je ponudil roko, katere pa ona ni sprejela. Saj se ji ni zgodilo drugega, kakor da se je malo prestrašila.

Po kratkem premolku je nadaljeval Stanič svoje razkladanje, a na vprašanje svoje spremeljevalke je povedal tudi, da je Ljubljčan in da se uči prava. Helena pa mu je z veseljem zatrdila, da je tudi ona Ljubljčanica in da je prišla z mamo in sestro na Selo, kamor prihajajo vsako leto že pomladi, da se naužijejo pomladne lepote v naravi. Oče je ob tem času na Dunaju, ker je državni poslanec. Vse to je pripovedovala tako odkritosrčno in ljubko, da je Janku od veselja in dobrovoljnosti zaigralo srce v prsih. Izginila je ona trpka nevolja, v katero ga je bila spravila v začetku pogovora. Tudi Helena je pozabila, da jo je preje

njen spremljevalec grajal in začutila je, kakor bi bil mladenič njen prijatelj. Njegovo odkritosrčno govorjenje in moško vedenje mu je pridobilo njeno srce. V mestu je imela dokaj častilcev, toda nihče se ji še ni upal kaj takega ziniti, temveč vsi so govorili nemški z njo in mamu, ki ni hotela drugega jezika govoriti, ne slišati.

Dospeli so do grada. Pred obokanim vhodom so se poslovili. Helena je podala Janku roko, zahvalila se mu za spremstvo in ga povabila, naj pride kaj obiskat Selo in njegove stanovalce.

„Prav veselilo me bo in tudi mamu, ker smo čisto sami s sestro in vidimo radi družino“, dodala je hitro in stekla z Adelo po širokih stopnicah.

Janko je nekaj trenutkov zrl za njo. Nato pa sta odšla z Alfredom izpred grada. Nazaj gledé je molčal, dočim je učenec govoril o vsakovrstnih stvaréh. Zamislil se je in žal mu je bilo, da je bila pot tako kratka.

Domov prišedši je večerjal z gospôdo. Baron je pripovedoval o svoji vožnji k sosednjemu grajščaku, kamor je šel pogledat zaradi konj, katere je namerjal kupiti.

V svoji sobi je Janko še dolgo čital in mislil. Danes se je seznanil z novo osebo in bil je vesel. A glej, nakrat mu padejo v glavo besede prijateljeve: „Glej, da se ne zalubiš!“ In danes se je sestal s hčerjo Premčevo. Čutil je, da bi ne bilo nemogoče kaj takega. „Lepo dekle je in nepokvarjeno“, govoril je sam pri sebi in čital jako raztreseno. (Dalje.)

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

(Dalje.)

Pred tretjo hišo — jednonadstropnim lesenim poslopjem — smo razjahali in, privezavši konje za pol podrti plot, stopili v odprto vežo.

Ogromna krogla v podobi debele ženske se nam je privabila nasproti in nas z visokim, ne ravno vljudnim glasom povprašala, česa želimo.

„Ali stanuje tukaj neki gospod Pir Haronis?“ vprašal sem jaz z globokim poklonom.

Ta moja galantnost mi je priborila malo prijaznejši odgovor:

„Da, stanoval je tukaj, a sedaj ne stanuje več.“

„Odklej ne več?“

„Od danes zjutraj.“

„Kje biva sedaj?“

„Kaj meni to mari? Pustite me pri miru!“

Nevoljno se je obrnila, hoteč odjadrati nazaj v črno duplino, zevajočo v ozadju, iz katere se je bila prej privabila; a Jules in Pedro sta bila urnejša: skočivša ji za hrbet sta ji zaprla pot. Sedaj smo jo imeli med seboj.

Od jeze in osuplosti ni mogla govoriti, samo pihala je kakor gad.

Itak že rdeči obraz je postajal temnordeč in višnjev, male in zalite oči so se širile, nosnici sta se burno gibali, roki krčili, debeli život se je tresel, skratka: bila je prava podoba nakopičene jeze, katera ima sedaj sedaj izbruhniti in se usuti s pogubno silo na vse, kar je v njenem obližju.

Sedaj je pa tudi izbruhnila in sicer — proti meni.

Liki parni stroj se je zagnala razdražena zastopnica nežnega spola v mene in mi položila debeli pesti — kakor dve kladivi — na rame. Vročja njena sapa me je žgala v obraz.

In sedaj? — Sedaj sem jih pa slišal!

Iz njenih odprtih ust — groza me spreletava, kadar se spomnim nanje — so letele psovke in grožnje v bolgarskem, turškem in kdo vé v kakšnem jeziku še, kakor ploha, pobijaje druga drugo . . . pa, kaj hočem popisavati! Le to naj povem, da sem prešel od raztrganega cigana in nesramnega lopova do krvoločnega roparja in brezvestnega morilca, kateri sem hujši od pekla, grozovitejši od divje zveri, ostudnejši od ljudožrca.

Taka se je godila i mojima tovarišema. Najbolj jo je razkačilo, da smo se ji smejali, a ona je pričakovala, da bomo stali prav potrto in ponižno. Slednjič je vendar usahnul hudourni tok njenih besedij, utihnila je —, le oči so še žarele v strahovitem ognju.

„Molja¹⁾ milostiva i hubava gospoža“ — aha! sramežljivo je povescila pogled, — „ako bi nam proti bogati odškodnini“ — mastni obraz se ji je jel svetiti od veselja —, „blagovolili naznaniti sedanje bivališče gospoda Pira Haronisa“, prosil sem zopet jaz z najglobokim poklonom, katerega sem bil sploh zmožen.

Victoria! — ljubeznivo se je nasmehljala.

¹⁾ Prosim.

Saj ne pozná te svet, Gospod.

Saj ne pozná te svet, Gospod!
 Prirodoznanca potna glava
 Rudnistvo zemlje preiskava,
 V gorovju skal za skladom sklad,
 In dolbe v zemeljski prepad,
 In vekov vse plasti preišče
 In mnogo najde tu grobišče
 Okamenelih mamutov,
 In preračunja vek njegov.
 Odkrije mnogo davno stvar,
 Le tebe ne, nebes Vladar.
 In vendar v kamenu in rudi
 In v vsaki kepi črne grudi
 Imé je tvoje, o Gospod,
 Od vekov pisano povsod,
 Še v vsaki bilki, v vsakem cveti
 Mogočnost tvoja, Bog, se sveti.
 Saj ne pozná te svet, Gospod!

Saj ne pozná te svet, Gospod!
 Jezikoslovec v vek se muči
 Po dnevu in pri bleđi luči,
 Da oni bi zasledil rék,
 Ki prvi ga govoril vék;
 Z jeziki vseh rodov se trudi
 In glasom njihovim se čudi,
 Ko zasleduje slični zlog,
 Da reku rek jednak je mnog.
 Odkrije mnogo, zasledí,
 Gospod, le tebe ne dobí.
 In vendar glasi vsi in spevi
 Besede večne so odmevi,
 In vsake črke mrtev ris
 Nebeških rok je jasen pis;
 Da božja je modrost velika,
 Spričuje govoric razlika.
 Saj ne pozná te svet, Gospod!

Saj ne pozna te svet, Gospod!
 Kako se modroslovec bavi,
 Da zákon mišljenju sestavi,
 Prestvarja mu njegov napuh
 V telesno snov duhovni duh:
 Kakó se lože vtis pojavlja,
 Kakó mu pojme vtis napravlja,
 Kakó je sodeb sklep izraz,
 Iz sklepov raste mu dokaz;
 In gre modrosti do višin,
 Ko sodi voljo, um, spomin.
 Res modroslovec v svoji vedi
 Prav mnogo istino zasledí:
 Le téga modrec ne dobí,
 Da Bog nebeški um bistrí,
 Spomin krepi in voljo vodi,
 Od tega modrec rad zablódi.
 Saj ne pozná te svet, Gospod!

Saj ne pozná te svet, Gospod!
 Žarí z nebá zvezdovja čeda,
 Rad zvezdoznanec nanjo gleda,
 Njih pota meri, njih hitrost,
 Zračunja njihno velikost;
 V daljavi silni in megljeni
 Nazivlja zvezdice z imeni:
 Katera solnce je, planet,
 Trabant in mesec in komet;
 Kdaj solnce mrkne, najde sled
 Učeni, modri zvezdogled
 Vsled uka tehtnega in truda
 Oznanja zvezd še druga čuda.
 A kje tem čudom biva vir,
 Kedo jim dal je redni tir,
 Tegá zvezdár nam ne naznanja,
 Da Bog nebeški red ohranja.
 Saj ne pozná te svet, Gospod!

Anton Hribar.

Pijančev sin.

(Povest. — Spisal *Ivan M.*)

(Dalje.)

IV.

Povabilo gospice Helene iz Sela je hotel Janko izkoristiti. Ona hoja skozi temno hosto mu ni šla iz spomina. Hotel je bolje spoznati svojo zanimivo znanko. Saj je mlad, pa ne bi hotel med svet! Saj ima lepo črno brado! Popoldne sta se napotila on in Alfred na Selo. Pot ju je vodila skozi park, ki je duhtel na vseh krajih najrazličnejših vonjav. Dišeči les je razprostiral omamljive duhove po vrtu, poleg njega

je duhtel španski bezeg, na gredicah pa je bil zbor pomladnih cvetlic kakor: avrikelj, hijacinte, vijolice, šmarnice, resedice, narcisi in nebroj drugih domačih in tujih cvetk. Vse je cvetlo in se veselilo lepega dneva.

Gredoč skozi znani gozd je nehoté pogledal na razrita tla, da bi našel korenino, nad katero se je spotaknila njegova spremljevalka. Kako vse drugače je bilo v gozdu, kakor onega večera! Svetlo in veselo, polno življenja.

V gradu je vodil Alfred Janka po stopnicah navzgor. Izza priprtih durij na levi od stopnic se je čulo igranje na klavir. Nehoté se je ustavil Janko in poslušal. Kar se oglasi h godbi visok, nežen ženski glas in zapoje. Janko je razločno čul besede:

Das Meer erglänzte weit hinaus
Im letzten Abendscheine.

Spoznal je hipoma Schubertovo skladbo, ker ni bil tujec v glasbi. Še je strmel, ko mu naznani sluga, da je gospa v salonu in da ga pričakuje, gospica pa da igra na klavir.

Gospa državnega poslanca ni bila ravno suha gospa. Toda navzlic rejenosti ni izgubila do cela svoje nekdanje lepote. Obraz je bil ubran v ostre gube, ki so mu podajale včasih prijazen, ljudomil, včasih pa oster in trd izraz. Njena glavna lastnost je bil ponos in vse, kar iz ponosa izvira. Dve stvari sta bili, s katerima se je rada pobahala: državni mandat soprogov in njena hči Helena. Imela jo je rada, toda ne iz gole materinske ljubezni, temveč ker je bila lepa in je v mestu jako ugajala. Bilo je nekoliko sebičnosti zraven, ker je upala, da najde zanjo izborno partijo.

Sedela je pri oknu in čitala. Hotela je pokazati, da ji ni kdo vé koliko do obiska domačega učitelja. Leno je vstala, ko je vstopil v sobo Janko. Alfred je bil domač in šel poiskat Adelo, ne meneč se nadalje za svojega mojstra.

Janku je imponovalo ponosno-leno vedenje gospe. Priklonil se je in poljubil ji roko. To je ugodno vplivalo na gospo, zakaj njene obrazne gube so izgubile nekoliko ostrosti, seveda le nekoliko.

„Veseli me, gospod Stanič, da ste obiskali naš grad“ — besedica „naš“ je bila poudarjena, — „pripovedovala mi je Helena, da ste jo pred nekaj dnevi spremili domov. Zahvaljujem se vam tudi jaz za to prijaznost.“

„Prosim, milostljiva gospa, to mi je bilo največje veselje“, odgovoril je Janko iskreno in odkritosrčno. Seveda besede so zvene le nekako romantično, in to je čutila tudi gospa. In tudi to ji je ugajalo, da je bil Janko skromen, in da je imela ona in hčerka velik ugled pri njem.

Zdajci pride Helena in z odkritosrčnim veseljem na cvetočem obrazu podá Janku roko, kateri jo poljubi.

„Lepo je, da ste nas posetili. Pa smo vas tudi že pričakovali, kaj ne, mama?“

Mama jo je kaznovala s pogledom, da je tako nepremišljeno govorila. Hotela je ravno pokazati, da ji ni mnogo na takem obisku.

„Da, da, prav govoriš, Lenica!“ pritrdila ji je potem počasi.

„In poglej, mama, ta gospod je naš rojak. Tudi on je Ljubljčan. Prav vesela sem tega, gospod Stanič“, je živo zatrdila.

„Tudi mene veseli, es freut mich“, izrazila je gospa državnega poslanca v dvojnem jeziku, hoteč s tem še povečati svoj ugled v očeh domačega učitelja. Toda ni poznala Janka. Napravila je nasproten učinek: Janko je takoj vedel, pri čem je, čuvši te tri besedice. Veljava gospe je padla v njegovih očeh.

Helena se je bala takoj v začetku, da bi mama ne govorila po svoji navadi mešanice. Odkar je Janko tako živo govoril, pristudil se ji je ta jezik, s katerim se je mama tako rada ponašala. Sramovala se je, ko je mati tako govorila. Pogledala je Janka, ki je molčal, in zapazila, da mu ni povšeči.

Gospa pa je nadaljevala, ne vedé, da se boji hčerka, kaj bo izpregovorila:

„Imate, gospod Stanič, še žive stariše?“

„Da, milostljiva!“ odgovoril je kratko Janko.

„Gospod papa je gotovo v pokoju?“ Bila je radovedna, kaj so njegovi stariši, in izkušala je priti po ovinkih do zaželenega odgovora. Slutila je takoj, da kaj posebnega ne more biti oče, ker drugače ne bi služil sin za domačega učitelja. Za gotovo pa ni vedela. Janko je bil v neprijetnem položaju ob tem vprašanju.

Njegov oče v pokoju? On bo takrat v pokoju, ko bo ležal v krsti; preje pa ni zanj pokoja, ako hoče živeti.

Janko je spoštoval očeta, dasi je bil pijanec in mu je delal sramoto. Toda nerad je videl, če so ljudje vedeli, da je njegov oče ta in ta, uboren delavec, ki rad pije. Zato je bil tudi sedaj v zadregi, ker bi bil nerad odkril stan svojega očeta, dobro vedoč, da izgubi s tem precéj veljave pri gospej. Zato je odgovoril:

„Ni še v pokoju.“

„Gotovo pa pojde kmalu, saj se mu ne bo treba več mnogo truditi, ko bode kmalu vi samostojni. Gotovo že težko čaka, da izdelate svoje uke.“

„Da, težko čaka.“ Seveda se je nekoliko zlagal, ker očetu je bilo pač vse jedno, kdaj izdela sin nauke.

Helena pa je bila bistroumejša nego mati. Spoznala je, da je ta pogovor Janku neljub. Zato je obrnila pogovor na druge stvari. Pogovarjali so se o Ljubljani, kar se je tam zanimivega zgodilo zadnji čas. — Kar preseka govor gospa:

„A kje je mladi gospod baron, vaš učenec?“

„Prišel je z menoj, toda ne vem, kam je izginil.“

„Gotovo sta v parku z Adelo skupaj“, opomnila je Helena.

„Aber liebe Leni, ne vem, kaj je z našo Adelo? Wissen sie, gospod Stanič, tako živa je, v jednomer leta okrog po parku ali zaide še kam dalje. Jaz jo svarim, Leni tudi, pa nič ne izdā. — Ali bi ne ugajalo gospodu Staniču, če bi šli v park, est ist so schön draussen!“

Kakor bi jo v srce zbedel, zbolele so te besede Heleno. Po celem obrazu je zardela in pogledala proseč Janka. Ta je molčal in na ustih mu je zaigral ironičen nasmeh.

Ko so šli v park, zašepetala je Helena gospej mami na uho:

„Prosim te, mama, govori čisto slovenski! Ta gospod je velik nasprotnik take govorice.“

„Tako?“ začudila se je gospa. — „Wie ist das möglich?“

Helena je stopala z Jankom vštric. Mama pa je sklenila ne ozirati se na Helenino prošnjo in nji in Staniču na kljub tako govoriti. Saj tako jedino more pokazati, da ni navadna kmetica, temveč da zna tudi nemški. Kesala se je, da ni odgovorila nemški na pozdrav Staničev, ko je stopil v sobo.

V parku so zavili vsi v lopo. Ko sta prišla od nekod iz parka Alfred in Adela, prinesel je sluga na krožnikih južino.

Med tem se je zopet razvil pogovor. Gospa je napeljala govor, kako pusto je po leti v Ljubljani, kako je nezdravo, ker je ves zrak nasičen s prahom.

„Ah, po drugih mestih, in anderen Städten, kako je vse prijetnejše! Spominjaš se, kaj ne, Leni, ko smo bili v Gradcu pred par leti? Tu ni prahú, zabav vse polno. Und die Leut', ljudje so vsi drugačni gori v Gradcu. V Ljubljani je ljudstvo še na pol surovo in neolikano.“

Helena je prišla zopet v zadrego. Da bi spravila mater iz tega tira, je drzno opomnila:

„Pa mama, kaj govoriš? Saj je Ljubljana tvoje in moje rodno mesto!“

Toda precěj ostro je odvrnila mama:

„Aber du verstehst das nicht, Leni! — Jaz mislim, da mi priznava gospod Stanič, ako pravim, da so Slovenci še jako neolikani.“

„Ni čuda, milostljiva gospa!“ odgovori Janko.

„Res ni čuda, ker Slovenci sestajajo iz kmetov, ki so neumni in bodo neumni.“

„Tudi slovenske inteligence je mnogo.“

„Prav malo, gospod Stanič, prav malo.“ Gospa je bila nevoljna, da se ji upa ustavljati se. „A kdo je tega kriv?“ vprašal je mirno Janko.

„Kdo?“ začudila se je, da more staviti tako čudno vprašanje in staviti — njej.

„Slovenske dame, ki so slovenske krvi, a se sramujejo slovenskega rodú.“ Janko je izgovoril te besede resno in z bliščečim pogledom.

Gospa je bila razžaljena. Toda ta čut razžaljenja je umetno skrila in napravila ravnodušen obraz.

„Vi, gospod Stanič, ste navdušen Slovenec“, dejala je malo zasmehljivo.

„Da, milostljiva gospa“, pritrtil je odločno Janko.

Helena je s strahom gledala ta dva nasprotnika. V istini je bila na Jankovi strani. Čimdalje bolj ji je ugajal. Kako je navdušeno gledal, kako je bil lep!

„Pustimo to stvar! Ali ni lepo, gospod Stanič, tukaj v lopi! Vidite, meni je ta kraj najbolj všeč v celem parku“, izkušala je potolažiti razburjena duhova.

Potem so se še izprehajali po parku, toda ni bilo več one živahnosti v govorjenju. Govorila sta večinoma Helena in Janko, ki je pozabil za trenutek prejšnji prepir, slušajoč nedolžno besedičenje spremljevalke. Gospa se je kmalu poslovila z izgovorom, da jo boli glava.

Kmalu nato se je poslovil tudi Janko z Alfredom. Pri odhodu je rekla Helena ljubeznivo:

„Prosim vas, gospod Stanič, ne zamerite mami, ako vas je razžalila. Moja mama je tako čudna; jaz pa mislim tako, kakor vi“, in stisnila mu je roko z ljubeznivim nasmehom.

„O, prosim, gospica, meni se spodobi, da se opravičim, ker sem govoril morda preostro. Vaša gospa mama je morda huda name. Veseli me pa, da se vjemate z menoj.“

„Bodite brez skrbi, mamó potolažim jaz. Sploh pa niste mogli drugače govoriti. Oh, gospod Stanič, že dolgo mi je nekaj dejalo v srcu, da ne dela mama prav, da grešim jaz, ko govorim tuji jezik, dočim bi lahko svojega rodnega. Iz tega dvoma ste me rešili vi, ko ste oni večer tako odločno govorili. — Lepa hvala vam za to!“ Še jedenkrat ga je ljubo pogledala, potem pa odšla.

Janko je bil ves srečen po teh besedah Heleninih, a tudi njeni pogledi niso bili brez učinka. Srce mu je zatrepetalo v prsih, ko so počivale te oči na njem. In napotil se je z Alfredom domov.

V.

Odslej je vstajala v Jankovi duši pogosto neka podoba. Ni se je branil, ako mu je priplavala nad knjigo, v kateri je čital. Da, imela je toliko moč, da se je pridni čitatelj sklonil od knjige in se zamislil.

A taka zamišljenost ni brez pomena. Ako se je Janko izprehajal po vrtu, zanesle so ga noge nehote pred ono lopo, kjer je sedela Helena, in Janko je stopil tedaj navadno vanjo ter sedel v kot.

Minuli so tedni, in s Sela ni bilo nikogar na Gabrovec. Janku je potekal čas enakomerno; sedaj je čital gospej baronesi iz „Hausschatz“-a, sedaj je napravil z učencem izlet na majhnem vozu, sedaj zopet sedel v znani lopi in čital in premišljeval. Nekega jutra prinese pôť iz trga mnogo pisem na Gabrovec. Ko oddá baronu, kar je bilo nanj naslovljeno, vpraša, ali ni tukaj v gradu tudi neki gospod Stanič? Baron mu pritrđi in ga pošlje v drugo nadstropje.

Pôť, priletel, dobrovoljen možiček, potrka na vrata Staničeva. Janko še ni bil odšel k Alfredu in se je odzval iz sobe. Začudil se je, videč znanega moža s pismom v roki. To mora biti kaj posebnega, ker je doma naročil, da naj mu pišejo, ako se prigodi kaj nenavadnega.

Hlastno odpre pismo, čegar naslov je bil nerodno napisan. Pisala mu je mala sestrice neokretno, da so mama bolni in da ga prosijo, naj pride takoj v Ljubljano. Na koncu pisma je bila napisana beseda „ata“, toda sestrice jo je prečrtala: najbrže je mama hotela povedati nekaj o ati, a se skesala.

S hudo slutnjo v srcu se je Janko odpeljal na postajo še tisto dopoldne. Čim bliže je prihajal Ljubljani, tem tesneje mu je bilo pri srcu. Mama je bolna — in ata — —? Oni prečrtani „ata“ mu ni dal mirú.

Prišedši v Ljubljano je odhitel na stanovanje starišev.

Pred hišo je videl, da so lesena okna zatorjena. Hitro je stopil v hišo s trepetajočim srcem. Tiho je odprl vrata in jih zopet lahko zaprl. V sobi je bilo temno, da od začetka ni ničesar razložil, prišedši s svetle ceste. Postal je pri durih in počakal, da se oči privadijo teme.

V tem pa zakličče sestrice ob postelji matere:

„Mama, ej, Ivan je prišel!“

Materina postelja je bila tako postavljena, da je imela bolnica obraz od durij proč obrnjen in torej ni mogla videti prišleca. V tem trenutku je dremala.

Janko stopi hitro k postelji in stisne roko bolnici. Bila je koščena in bleda. Ustrašil se je, videč materin obraz, kako je bled in upadel. Mati njegova je bila lepa v mladosti in še tedaj, ko jo je videl zadnjikrat, ni bil obraz brez lepote, dasi je bil vel in naguban. Sedaj pa so bila lica popolnoma upadla. Kosti so se povečale, nos se je poostril. Na obrazu ni bilo videti kapljice krvi, tako je bil bled. Na čelu pa je bila dolga praska s strjeno krvjo, ki je podajala obrazu grozno podobo.

Janko je odrevenel, videč materin obraz, — to črno, dolgo prasko. Slutnja, ki je vstala v srcu, ko je čital pismo in oni prečrtani „ata“, prevzela mu je srce. Grozna misel!

Na obrazu bolnice se je pokazal lahen nasmeh, kakor pade v pozni jeseni za hip solnčni žarek na umirajočo prirodo. Stisnila je roko sinu in ga pogledala v oči. In ko ga je nekaj časa zrla, zalesketali sta se dve solzi v medlih, velikih očeh.

„Ali si zdrav?“ izpregovorila je tiho.

„Mama, kaj vprašujete za moje zdravje, ko sami tako trpite?“

Janko je sedaj dobro videl. In čim bolj se je navadil teme, tem bledejši in slabejši se mu je zdel materin obraz.

„Hvala ti, moj Janko, da si me uslišal in si prišel. Meni je tako hudo — oh tako hudo!“ iz težko sopečih prsij se je izvil globok vzdih.

„Mama, kaj vas boli? — Kje vam je slabo? — Ali imate zdravnika?“ vprašal je mehko Janko, sklonivši se nad mater.

„Ni treba zdravnika! Oh, dohtar stane, — jaz pa — —“, bolnica ni končala stavka. Janko pa je razumel, kaj hoče reči.

Obrnil se je do sesurice, ki je med tem sedela na stolu ob vzglavju in držala v roki dolg mušnik. Na obrazku je ležala žalost, ker so mama bolni. Tudi ji je bilo tesno, ko je sedela ves čas tako v pol-temi, in je mamica dremala. Tako je bilo tiho, le ura, ta stara ura, o kateri ji je mama pripovedovala, da je starejša, mnogo starejša nego ona, je enakomerno nihala.

Gledala je pozorno na brata Janka. Mušnik ji je zdrčal iz ročice na tla. Janko jo je vprašal, ali bi znala pot k doktorju N., kar mu je živahno pritrđila.

Mati je uganila, kaj namerja sin. Hotela je zabraniti.

„Ne, Janko, pusti dohtarja! Anica, ne hodi!“ dejala je tiho.

„Mama, čemu bi ne poslal po zdravnika? On vam bo vendar pomagal.“

„Ne, sin, ne bo nič pomagal, jaz čutim tukaj notri v prsij, da ne more pomagati. Z mojim življenjem —“ ni hotela izustiti besedij „pri koncu“, ko so ji padle oči na hčerko.

Janko pa je vsejedno naročil Anici, kam naj gre in kako naj reče. Urno je odskakljala, zavezavša si robec na glavico.

„Ali imaš ruto na glavi lepo zavezano?“ vpraša jo mati.

„Imam, imam. Saj znam sama zavezati!“ oglasi se Anica pri vratih in odide.

„Rajša bi videla, da bi ga ne klical; ker pa hočeš po vsej sili, naj se zgodi tvoja volja. Pomagati ne more nič.“

Janko je pomaknil stol tako, da je mogel gledati materi v obraz.

„Tudi zaradi neke druge stvari bi ga ne hotela. — Moj Janko!“ — ob tem je stisnila

roko mladeničevo — „to je skrivnost, katero povem le tebi. Anica ne vé in ne sme vedeti ničesar o tem. Tebi zaupam, ker si odrasel in boš tako sodil kakor je treba, ker si sin. Toda obljubi mi, da pozabiš, ali vsaj storiš, kakor bi pozabil!“

„Obetam vam.“ Janko je hlastno poslušal, obraz mu je obledel od črnih slutenj, ki so imele sedaj postati resnične.

„Janko, jaz ne bom živela več dolgo. Ko bi bila sama in bi vaju ne bilo, umrla bi srčno rada. Oh, tukaj na svetu nisem imela nikdar dobro. Odkar sem omožena, trpim. Ti poznaš očeta, on je nesrečen človek. Ko sem ga vzela, nisem vedela, da rad pije. In to je bila moja nesreča. On je sicer dober človek, ako je trezen; če pa se ga napije, tedaj je kakor divji. Ko si bil še ti doma, ni si upal z menoj grdo ravnati, bal se je tebe. Po tvojem odhodu pa je postal hujši. Koliko sem jaz pretrpela v tem času!“ bolnica je prenehala z globokim vzdihom.

„Pa kako je to, da mi niste nič pisali, da se vam slabo godi?“ opomnil je sin.

„Kaj bi ti pisala, ko ne moreš pomoči in si le skrbi delaš! Bolje, da sama trpim in zakopljem svojo žalost v svoje srce! Kako je včasih razgrajal in vpil, ko je prišel o polnoči domov! Oh, ta sramota, katero sem uživala od ljudij, kako me je bolela! Proti koncu pa sem se privadila, in sedaj mi je vsejedno, naj rekó ljudje, kar hočejo. Jaz ne morem prav nič za to, da je oče tak pijanec, jaz sem nedolžna.“

„Vi ste nedolžni!“ Janku je prišla solza v oko. Uboga mati, koliko si je prizadevala, da bi odvrnila očeta od pijančevanja, koliko je pretrpela, koliko nočij je prečula na vzglavju, s solzami napojenem, koliko strahu je prestala: ljudje pa ji očitajo, da je mož pijanec, kakor bi bila sama to zakrivila!

„Zadnjo nedeljo pa je prišel domov, ko je polnoč že odbila. Bila sem še po koncu, brala sem iz bukev Tomaža Kempčana, ki so mi najljubše, ker se ž njimi tolažim, kadar sem sama. Pa oče pride močno pijan domov in strašno razjarjen. Jaz mu prinesem z ognjišča kavo in mu jo postavim na mizo. On pa se je ne dotakne; nekaj

časa je dremal v kotu, potem pa sem mu rekla, naj izpije. Nato je poiskal zajca in se začel sezuvati. Jaz mu rečem zopet, naj izpije kavo, tedaj pa zavpije, prime zajca in — me udari

Nepovabljeni gostje. Slika I.

semkaj na čelo, potem pa me začne grozno tolči po hrbtu, da sem padla na tla, in čudim se, da nisem izdihnila. Bog je dal, da se ni Anica vzbudila nad kričanjem in da ni videla, kako oče tepe mater. Dekletce je bistroumno

in ne bi pozabilo tega in očeta bi sovražilo. Jaz sem se onesvestila. Ko sem se vzbudila, je smrčal oče na postelji. — Od onega večera čutim grozne bolečine po celem životu in

veš. On je sicer dober človek, — le pijača, to žganje je peklenško. Jaz sem mu odpustila, da bi mu še Bog odpustil!“

Bolna mati je bila upehana po pripovedovanju. Zamižala je in se oddahnila. Janko je gledal blede materino obličje in črno prasko na njem. Torej je res, kar je slutil! Njegov oče — ni si upal misliti besede: ubijalec! To je bila grozna misel.

Čez nekaj časa odpre mati oči, pogleda okrog sebe in pravi:

„Kje pa je Anica?“

„Ne veste, da je šla po zdravnik?“ Opazil je, da so ji oči zmedene.

„Po dohtarja? Saj sem ti rekla, da ni treba!“

Tu priteče Anica in pové, da zdravnik kmalu pride.

Čez kake pol ure je res prišel. Pogledal je bolnico in vprašal, kje je dobila prasko na čelu. Mesto nje je odgovoril hitro Janko, da se je ponesrečila, na kar je zdravnik zmajal z glavo. Zapisal je prašek, kar pa je bilo le na videz, kakor je takoj spoznal Janko. Ko je spremil zdravnika pred vrata, je ta zmajal še jedenkrat z glavo in se po ovinkih izrazil, da ni nič upanja. V ono ponesrečenje ni veroval, kakor je bilo spoznati iz govorjenja.

Oni večer je dal Janko prinesiti iz gostilne močne juhe in mesa. Anica je z veseljem jedla, ubožica ni od nedelje sem bila sita. Prinašala je vsak dan iz gostilne za par krajcarjev borno kosilce za bolno mater in za sebe. Mati pa ni mnogo jedla, le juhe je malo pila.

Potem je pristavil luč na mizico poleg postelje in čital materi iz njene priljubljene knjige; Anica pa je na nizkem stolcu poslušala in gledala velikega brata. Očeta ni bilo; od nedelje sem je prihajal le spat domov. Pekla ga je menda vest in ni mogel zreti žene v postelji.

Drugi dan sta se menila Janko in mati še o različnih stvaréh. Med drugim je naročala mati:

„Prosim te, da skrbi za svojo sestro. Oddaj jo moji sestri na deželo; ko pa boš sam svoj gospod, vzemi jo k sebi! Ubožica, še tako mlada in mora že mater izgubiti! — Oh, kako življenje bi imeli lahko, če bi bil oče moder in pameten! — A nam ni usojeno.“

stje. (Slikal Chierici Gaetano.)

strašno sem slaba. Nisem mogla drugače, da sem legla. Čutim, da se mi bliža konec, zato je pisala Anica, da pridi. — Sedaj veš, ljubi moj Janko, kako je to, da sem bolna —, toda prosim te, ne reci očetu besedice o tem, da

„Ne govorite vendar še o smrti, ko se vam lahko na boljše obrne!“ tolašil je Janko. Toda bolnica ga ni poslušala.

„Kako sem se veselila, da boš ti gospod in se mi bo kdaj boljše godilo! Komaj sem čakala, a Bog neče, da bi dočakala. Bog ti daj srečo, moj Janko, ne pozabi sestre in tudi očeta ne, slišiš, tudi očeta ne pozabi! On je siromak, velik siromak.“

Tako je še govorila popoldne. Poljubila je večkrat Janka in Anico, katero je moral Janko privzdigniti, ker se bolnica ni mogla skloniti.

Proti večeru istega dne pa je postalo bolnici slabo. Janko je prižgal blagoslovljeno svečo, katero je poiskala Anica v omari, in privzdignil vzglavje. Anica pa je pokleknila ob postelji in začela moliti očenaš, dočim ji je jok hotel zadušiti nežni glas v grlu.

Bolnica je odprla oči in dejala komaj razumljivo:

„Kje pa je ata?“

Na očeta je Janko skoraj pozabil. Prejšnjo noč ga ni bilo domov. Najbrže je zvedel, da je sin doma, zato se ni upal domov.

„Anica teci po ata v tovarno, saj veš, kje je! Reci, naj pridejo takoj, da mama želijo! — Pa hitro morajo priti, prav hitro!“ dejal je Anici. Glasno jokaje je odšla.

Bolnica pa je začela hujše hropeti. Janko je glasno molil Češčenamarijo. Še jedenkrat je odprla oči in pogledala Janka, kateremu je trepetalo srce v prsih od strahu in žalosti. Izkušala je nekaj izgovoriti, toda glas ji je zastal v grlu. Globok vzdih in — bila je mrtva. Janko je omahnil na stol in uprl pogled na smrtnobledi obraz. Nato je zatisnil oči svoji blagi, ubogi materi.

Kmalu je pritekla Anica, za njo pa je stopal oče. Janko je stopil na stran, oče pa je šel k postelji, ne da bi pogledal sina. Videč mrtvi obraz svoje žene je zajokal, divje zajokal in odšel iz sobe. Anica pa je jokala ob mrtvi mamici, proseč jo, da naj jo pogleda. A ubožica je zaman prosila.

Dva dni pozneje so stopali oče, sin in hčerka za krsto materino proti sv. Krištofu. Ko so vrgli prst na krsto, da je votlo zadonelo, zajokal je oče istotako divje kakor ob postelji. Janko pa je strmo in nemo zrl na materino posteljo v mokri zemlji, dočim je Anica glasno jokala, držeč se roke bratove.

Janko ni očetu nič očital, kakor je obljubil materi, pač pa ga je resno posvaril in prosil, da naj začne drugačno življenje. Oče ni rekel ničesar, bilo mu je pa videti, da ga vest peče in da mu segajo sinove besede v srce.

Anico je odpeljal Janko na deželo k materini sestri, ki je bila vdova brez otrok in precēj

imovita. Potem pa je odšel nazaj na grad Gabrovec.

Baron in baronesa sta mu izrazila svoje sožalje. Baronesa ga je imela odslej še rajša, ko ni imel matere. Bila je dobra gospa ta baronesa.

VI.

Ne dolgo po tem žalostnem dogodku, ki je globoko pretresel Janka, povabil je baron Gabrovski nekaj sosednjih grajščakov ž njih družinami na Gabrovec. Namerjal je prirediti domač ples in prijetno zabavo, kakoršne so v navadi pri gospodi na deželi.

Prišlo je kakih sedem družin. Tudi iz trga je bilo povabljen nekaj gospode, da bi bila družba večja. To je bilo mrgolenje na Gabrovcu! V parku je šumelo poleg drevja po pesku od svilnatih oblek, veselo kramljanje in smejanje se je mešalo z glasnim razpravljanjem o gospodarskih stvaréh. Tu je stala kopica mladih dam, držeč se pod pazduho, in opazovala kosovo gnezdo v grmovju, tam so duhale gospe dišeče cvetje ter vzklikale: O kako lepo diši!

Bilo je prav veselo, kakor je ob takih prilikah navadno. In kdo naj bi ne bil vesel? V dvorani stojijo steklenice izvrstnega vina, miza je obložena z najboljšimi jedili, pod gradom je cvetoči park, nad njim pa jasno modro nebo. Poleg tega pa ne manjka lepih dam, ki s svojo nežno ljubeznivostjo preženejo vsako urico dolgega časa. Seveda gospodje, — starejši namreč, ker mlajši so imeli z ženskimi dela čez glavo, — gospodje si niso mogli misliti popolnega veselja in čiste zabave brez taroka ali whista. V dvorani so sedeli pridno pušček in zrl veselo-resno v podobice, skozi odprta okna pa je prihajal vonj iz parka in ž njim vred vesel šum zabavajočih se gostov. — Med povabljeni je bila tudi trojica s Sela. Gospa Premčeva je z veseljem sprejela povabilo. Saj so redki taki sestanki, kjer pride več gospode skupaj in se lahko pokaže izborna nova toaleta.

Kakor se je sama rada dičila, tako je tudi hotela, da se Helena dostojno okraši. Saj je bila hči njen ponos, bližala se je pa tudi oni dobi, ko si mati glavo beli, da bi ji zagotovila lepo bodočnost.

Gospa Premčeva je hodila z gospemi sosednjih grajščakov po parku in se menila ž njimi v znani mešanici. Predmet pogovorov so bile ljubljanske šivilje in šivilje sploh; temu je sledila znana novost iz Ljubljane, kjer se je dogodil tragičen konec v nekem zakonu. Nato je prišel na vrsto mandat gospoda Premca in njegovo važno delovanje na Dunaju.

Tudi Helena se je veselila povabila iz raznih vzrokov. Že dolgo ni videla Staniča; a želela

ga je zopet videti; nadejala se je tudi prijetne druge družbe in primerne zabave.

Na Gabrovcu je Helena kmalu srečala Janka, ki jo je vljudno pozdravil. Helena je opazila na njegovem obrazu blehost in žalost. Oči so jo pogledale tako otožno-prijazno, da ji je zatrepetalo srce v prsah in mu je nehoté podala roko. Ni mogla vstrpeti, da bi ga ne vprašala sočutno:

„Gospod Stanič, vi ste žalostni?“

Janko pa se je prisiljeno nasmehnil, tako da je bil obraz še žalostnejši, in odgovoril, da je vesel, češ kako bi bil žalosten, ko je v taki častiti družbi!

Helena je zmajala z glavico, kakor bi mu ne verjela.

„Saj ne govorite iz srca, gospod Stanič. Jaz ne verujem v vaše veselje.“

Tedaj pa je prišla mimo nje gospa mama v spremstvu gospe davčnega nadzornika iz trga. Videč hčer v družbi z Jankom, je bila nekoliko nevoljna. Obrnila se je k nji:

„Liebe Leni, ta gospa bi rada nekaj s teboj govorila! — Oprostite, gospod Stanič!“

Janko se je molčé priklonil, Helena pa je stopila k mami in k gospej, ki je želela z njo govoriti. — Mama je poskrbela, da se ni Helena vrnila k Janku in da se tudi ostali del popoldneva nista sešla. Poleg tega je dobila Helena nekaj novih častilcev, ki so prišli popoldne iz trga. Bil je mladi gospod zdravnik, mlad častnik, ki je bil na dopustu v trgu radi bolezni, in še jeden gospod, ki pa že ni bil več mlad, toda samec.

Solnce je zatonilo za smerekove gozdove. Iz kota sem je potegnila prijetna, dišeča sapa. Nad selskim gradom je zasijala večernica. Mrak se je razgrnil po dolinici in po parku. Gospoda je šla iz parka v grad, kjer so zažareli bujni lestenci. Zvečer se je imela pričeti glavna zabava, namreč ples.

Steze v parku so ostale samotne, šum pa se je začel na gradu. Janko je pa ostal v parku. Ta mnogobrojna družba ni ugajala njegovemu srcu. In on tudi ni bil zanjo; njegov otožni obraz ni nikakor spadal k veselim, brezskrbnim obrazom gostov.

Stopal je po stezi proti lopi, kjer je od onega časa tako rad sedeval. Notri je bilo tema, da sta se komaj razločila miza in klop. Sedel je za mizo, podprl glavo z roko in se zagledal na jasno nebo, ki se je bliščalo skozi mrežaste stene. Zvezde so blestele svetlejšje in so mu prijazno namigavale. Od daleč je žarel grad, za njim je šumel temni smerečji gozd, sedaj pa sedaj se je začul šum iz grada. Okrog Janka pa je bilo tiho in mirno. Le nad glavo in ob stenah je šušljalo listje v večernem vetru. Sedaj, ko je

bil sam, stopile so mu zopet slike pred oči, ki so ga napolnjevale s tako otožnostjo. Zagledal je materini blesti, — koščeni obraz s črno prasko na nagubančenem čelu. V ušesih mu je zašumel njen slabi glas, katerega je čul ob njeni smrtni postelji. V duhu je zagledal ves prizor, ko je mati umirala. Poleg postelje kleči uboga Anica in glasno moli na pol ihtech, on drži v roki voščenko, v katere plamenu se obraz umirajoče tako čudno, mrzlo sveti. — Vse je videl — — skoraj da je čutil svečo v roki. — — Strašna podoba!

Janko je stresel glavo ter strepetal po celem telesu. Ozrl se je na zvezde in vzdihnil: O mati!

Zopet se je zamislil. — Koliko je mati pretrpela! Pred seboj je videl očeta, kako je prilomastil po noči domov, kako je, komaj se po koncu držech, vpil in zmerjal mater, ki je vsa prestrašena mirila ga z milimi besedami in ga spravljala spat. On pa se je stiskal kot otrok k materi, h kateri je bežal, boječ se ateja. Vse je še tako dobro pomnil iz svojih otročjih let. — In ko je zrastel in začel v šolo hoditi, skrbela je jedina mati za njegovo obleko, oče se ni niti zmenil. Ubožica je prosila večkrat svojo sestro pomoči, da ga je imela s čim obleči. Sama pa si ni privoščila nič novega; da je le sin imel, pa je bila vesela. Kolikrat je pritrkala grizljaj svojim ustom, da je mogla Janka nasititi! In kaj je ubožica upala! Želela je videti svojega Janka kdaj pred oltarjem. Kako bi bila srečna, ko bi se to zgodilo! A Janko ni šel v semenišče. Dasi težko, je vendar pustila to misel. Ko jo je trpinčil mož, je upala, da ji zasije dan sreče, ko bo pri svojem sinu. Janko je bil na tem potu, da postane samostojen gospod. Ni daleč proč čas, ko prejme svojo mesečnino in bo tako na stalnih, svojih tleh. Toda mamica, uboga mamica ne bo doživela tega časa, ona spi pod črno grudo. — Nobena želja se ji ni izpolnila. — Sedaj pa spi — — O mamica, moja draga mamica, zastonj si upala! — vzdihnil je Janko. Naslonil se je na mizo in zagrebel obraz v naročje. Iz prsij so mu privreli glasni vzdih.

Do lope pa je dospela med tem ženska postava. Glavo je prislonila k mrežasti steni in zrla skozi leseno omrežje med zelenjem v temno lopo v kot, kjer je sanjaril in vzdihal Janko. Bila je Helena.

Vrnivša se iz parka v grad je iskala Janka, hotela je dokončati prejšnji pogovor. Na vsak način je hotela zvedeti, kaj mu je, da je tako žalosten. In ko ga je tako iskala, domislila si je, da nima prav za prav vzroka tako skrbeti zanj. Saj ji ni sorodnik, kaj se torej tako zanima zanj? Izkušala se je na tihem opravičiti, češ, on trpi, in dolžnost vsakega kristijana je, po-

magati svojemu bratu in ga tolažiti. Pa vest je bila natančna. To ni bil zadosten izgovor. In ko je premišljevala, da bi našla dozdeven vzrok, je s strahom spoznala, da ni nič drugega nego — besede si ni upala izreči, niti misliti. Srce pa ji je glasno utripalo... Hotela je pustiti misel nanj. Najbolje, da gre med družino. A ples se ima začeti šele za jedno uro. Torej gre še lahko ven v park. Da, ven, ven! — Ko je stopala sama po stezi in je bila že tema na okrog, vprašala se je zopet, kam prav za prav gre. Hitro se je obrnila, da bi se vrnila v grad, ko začuje v obližju vzdih. Zgrozila se je. Kdo je to? Hotela je urno odteči, ko vidi, da prihajajo vzdih iz lope. In glej! čuda, sedaj se ni več bala. Gotovo sedi Janko v lopi in vzdih. Saj ga ni nikjer v dvorani, gotovo je on.

Pogumno stopi k lopi in se potrudi prodreti temo, da bi opazila, če je Janko. Da, on je bil! Srce ji je veselja in sočutja vstrepetalo. Hotela se je odtegniti, toda bila ni dovolj oprezna in v listju je zašumelo. Janko je pogledal kvišku, da bi zapazil, ali je kdo pri lopi. Dvignil se je in stopil na prosto.

Tu zapazi Heleno. Priklonil se je gospici. Helena pa je bila v zadregi, kako bi se izgovorila, da bi ne vedel, da ga je poslušala. Ko ga je pogledala, videla je solze v njegovih očeh. Svetile so se v zvezdni luči. In ni mislila več na izgovor.

„Gospod Stanič, vi ste žalostni, vi se jokate?“ je vprašala nedolžno in sočutno, ne misleč, da je spravila Janka s tem vprašanjem v zadrego. Da bi ga videla ženska plakati in poleg tega še taka, — to je sramotno!

„Ne, gospica, padlo mi je nekaj v oko.“

„O, kaj tajite! Nič vam ni padlo v oko. Oh, zakaj mi ne odkrijete, zakaj ste žalostni?“ Njen sočutni pogled mu je hotel odgovor povzeti iz očij.

To je bilo pa preveč za mehkosrčnega Janka. Ta kraj, ta polutema, to zvezdnato nebo in poleg njega ta sočutna deklica — to vse se

mu je zdelo, kakor v sanjah. A ne, niso sanje, resnica je. Začutil je v tem trenutku živo v srcu, da je resnica. Nehoté ji je podal roko, in živahno rekel: „Hvala, hvala vam, gospica, za to sočutje! Tega ne bi bil mogel pričakovati.“

„Pustite zahvalo! Le povejte mi, potem greva na ples!“

„Oprostite, gospica, ne bom plesal.“

„Tako? Kako to? — A to je vzrok vaše žalosti!“

„Da. Vedite, umrla mi je pred tednom mati.“

Helena je vzkliknila: „Mati!“ potem pa dejala mirno:

„Oprostite, da sem se čudila, da ste žalostni. To je hudo, strašno mora biti hudo, če mama umrje. Jaz še nisem izkusila, pa slutim. O ubožec!“ je vzdihnila čuteče.

Janko je obstal.

„Torej je tudi vam žal, da mi je umrla mati? O, hvala vam, tisočerna hvala! Da me vi pomilujete, mi je več vredno, nego če mi izraža cel svet svoje sočutje!“ — in sklonil se je ter ji poljubil roko.

„Res? Torej vam nisem ravnodušna?“ Heleni je ta beseda ušla iz ust. Ko je izpregovorila, je spoznala, kaj je rekla. Janko pa je porabil ta trenutek in dejal krepko in odločno:

„Vedite, gospica, odkar sem vas videl, bije moje srce za vas. Odpustite mi to predrznost, a ne morem drugače. Zlasti pa sedaj, ko sem izgubil mater in tudi vi čutite to strašno izgubo z menoj — — —“

„Oh, na gradu me bodo pogrešali“, vzkliknila je Helena, spomnivša se v prijetnem pogovoru, da jo morda že iščejo. In kaj poreče njena mati? „Potolažite se! Da, rada bi vas tolažila, ko bi mogla. Sedaj pa z Bogom!“ in stisnila mu je roko, potem pa lahko kakor vetrič odhitela na grad.

Stanič je obstal na istem mestu. V njegovi duši je bila utrjena zavest, da mu je sedaj previdnost podala namesto materinega drugo srce, ki ga ne bo nič manj ljubilo. (Dalje.)

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

(Dalje.)

Sreča mi je bila danes mila. Bil sem baš v bližini slabo plapolajočega ognja, čegar žar je rmenkasto barval visoke bukve, ko sem čul ime „Jules d'Alby“. Previdno sem se splazil v grmovje in videl pred seboj tri može; dva sta bila z obrazom proti meni obrnjena, tretji s

hrbtom. Ker je, kakor že rečeno, ogenj skoro ugašal, razločil sem bolj težko poteze prvih dveh: jeden je bil navaden Bolgar, kakor sem jih vsak dan mnogo srečaval, drugi droben možic s šilastim nosom in dolgo, plavolaso brado; — izvestno ni bil to nihče drugi nego čevljar Pintev. Kdo da je tretji, to sem si lahko mislil.

Pijančev sin.

(Povest. — Spisal Ivan M.)

(Konec.)

VII.

Janko je sedel v svoji sobi. Pred njim na mizi je brlela svetilka in slabo svetila na odprto knjigo, nad katero je bil nagnjen. Bil je globoko zamišljen. Skozi priprto okno je prihajal šum in hrum iz spodnjih prostorov, kjer je bila zbrana gospôda. Zdajci zazveni godba, šum se poleže za hip, nato pa nastane vnovič.

Pred jedno uro je sanjaril v lopi. O, kaj je premišljeval! Materina smrt, dosedanje življenje, trpljenje — vse ga je napolnjevalo z otožnostjo, z žalostjo. Pred seboj ni videl nobene zvezde, bodočnost se mu je kazala brez veselja.

In ura je minula. Kako vse drugače misli Janko sedaj! Vsa minulosť mu je izginila izpred očíj, sedanjost se mu je prikazala v rožni, dišeči obleki. Zatorej treba poskrbeti, da mu bodočnost ne uide, da mu dá obresti od truda in trpljenja.

Ljubezen, — nikdar še ni občutil tako globoko v srcu te besede, — mu miglja iz te bodočnosti; v njenem svitu je zagledal nakrat svet v drugačni obliki. Ni tako žalostno in obupno to življenje. Ako nas zadene na jednem kraju izguba in žalost, odpre se nam drugi predal, ki krije v sebi veselje in radost. — Odslej se hoče še marljivejše poprijeti učenja, da napravi vse izkušnje in doseže svoj najbližji namen — doktorat. In ako se bo kdaj podpisaval dr. Janko Stanič, potem pride na Selo, naznani se po slugi gospodu državnemu poslancu in njega soprogi, stopi pred nju in ju zaprosi za hčerko Heleno. Zakaj bi mu jo odrekla, kadar spoznata, da se oba ljubita? Janko si je ves prizor snubitve in zaroke že slikal v duhu. Kako neskajeno veselje, kako tiha, mirna sreča ga čaka! Dobi si cesarsko službo, in ko doseže primerno stopinjo, da bo imel dovolj plače, tedaj pride poroka. Tako si je vse natanko izrisal. Da, bujna domišljija dovolila mu je celó zreti podobo svoje neveste v svatovskem oblačilu!

Nekdo potrka na vrata. Janko se vzbudi iz sanjarjenja, spomni se, da luč preslabo brlí, da se komaj črke razločijo, in dovoli vstop. V sobo stopi njegov učenec, mladi baron Alfred.

„Oprostite, gospod učitelj, da vas motim. Meni je dolgčas v moji sobi. Vse sem že poskusil, bral sem, citral sem, učil sem se, toda nič mi ne ugaja.“

„Pa zakaj niste v povabljeni družbi?“

„Ne ljubi se mi. — Ha, nekaj vam imam povedati, gospod Janko“, dejal je Alfred prijazno

se nasmihajoč; najbrže se mu je dobro zdelo, da more on kaj povedati gospodu učitelju, „moja mama pa gospa iz Sela sta se pogovarjali o vas!“

„Tako, o meni?“ začudil se je Janko. Nekako neprijetno ga je ganila ta novica; vedel je, da je prišel pri gospej iz Sela v malo nemilost, torej ni mogla nič dobrega o njem govoriti.

„Da, o vas! — Stal sem ne daleč od njiju, pa sem slišal vse. Ona gospa je pripovedovala moji mami, da ste vi navdušen Slovenec, da ste se brezobzirno proti njej obnašali, da ste je celó zbadali. Rekla je, da se čudi, zakaj je gospod papa vas izbral za mojega učitelja.“

„Tako! In vi ste to poslušali?“ Janko je uvidel, da je to nevarno za spoštovanje, katero mu je dolžan učenec.

„Ne bodite hudi! Jaz vas imam rad, jako rad, in ne vem, ali bi bil kak drug gospod tako dober.“

Janko je videl, da ni napravilo to nobenega učinka pri učencu. Pomirjen je vprašal:

„In kaj je vaša gospa mama odvrnila?“

„Da je z vami prav zadovoljna, kakor tudi papa; da ste dober, priden človek, in še nadalje vas je pohvalila.“

Janko je to slišal rad in nerad. Nerad je slišal, ker je prišlo iz ust učenčevih, rad pa, ker je zvedel tako, da ga imajo baronovi radi. Žal mu je pa bilo, da je gospa Premčeva huda nanj. Njena nevolja ali zadovoljnost proti njemu bi mu bila malo važna, ako bi Helene ne bilo. Vendar je upal, da si zopet pridobi njeno naklonjenost do takrat, ko bo pred njo stopil s prošnjo.

Ko je čez nekaj časa Alfred zapustil sobo, ni mislil več na pogovor med baroneso in gospo Premčevo. Udal se je zopet mislim, ki so mu bile najljubše. Prijel je za pero in pisal prijatelju na Dunaj, da je „kocka padla“.

Za Janka so se pričeli sedaj dnevi poezije. Prepričan sem, da bi se bil napolnil marsikateri bel listič z verzi, ko bi bil Janko pesnik. Toda Bog mu ni dal zmožnosti, ustvaril mu je le živo-čuteče srce, kar ni samo pesnikom lastno, temveč tudi marsikateremu navidezno prozajičnemu človeku. Kar se mu je v srcu na skrivnem godilo, to ni zagledalo belega dné. K večjemu mu je v očesih zažarelo, ko je govoril

s Heleno, ali mu je rdečica preplavila obličje, ko je zaslišal v obližju njen klic. Ko pa je bil sam zvečer ob oknu in zrl proti Selu v črnem, temnem smrečju, bilo mu je oko sanjavo in pogled je bil hrepeneč.

Kjer ima človek zaklad, tam ima srce. Janka je vedno vleklo v Helenino obližje. Večkrat je obiskal Selo. Srečaval je večkrat Heleno. Ali je bilo to srečavanje zgolj naključje, ali pa je ta ali oni kaj pripomogel k temu, ne vem. Na skupnem izprehodu je Janko ognjevitost razkladal in pojasnjeval slovenske pesnike, hoteč Heleno poučiti o slovenski književnosti. Njegova vnema in gorečnost in njegova zgovornost sta res navdušili Heleno, ki je gledala odslej Slovenstvo v vse drugačni luči.

Prišla je jesen v mirno dolinico.

Življenje na deželi je izgubilo zanimivost in prijetnost za mestno gospodo. S Sela so se preselili v Ljubljano. Predno so odšli, posetili so baronove na Gabrovcu. Ko je šla gospa s Heleno skozi park, srečala je Janka, ki se je izprehajal z Alfredom.

Janko se je priklonil in ko je zvedel od Helene, da odidejo, izrazil je svojo zahvalo za zabavo, katero je imel na Selu.

Za slovo mu je podala najprej gospa roko s hladno opomnjo, da jo bo veselilo, ako se še kdaj sestanejo. Toda povabila ga ni, naj se, ako pride v Ljubljano, oglasi pri njih. Helena je čutila, da se spodobi, da ga povabi vsaj ona. Podala je Janku roko; Janko je pa začutil majhen, droben listič v svoji roki. Stisnil ga je skrivaj med prsti in tudi njej, kakor materi poljubil roko. Ločili so se. Ko je bil Janko sam, čital je na lističu besede: „Pišite mi kaj“, in poleg je bil naslov stanovanja v Ljubljani.

Ne dolgo potem so zapustili tudi baronovi z Jankom Gabrovce in se nastanili v Gradcu.

Od tod je romalo marsikatero drobno pi-semce v belo Ljubljano in iz Ljubljane v Gradec.

VIII.

Po zimi je stopala nekega dne gospa Premčeva s Heleno po ulici. Bližal se je božič, in treba je bilo nakupiti to in ono, da se dá hišini in služabniku, da se pošlje tej ali oni dobrodelni družbi za ubožne otroke srajca ali hlačice ali pa čevlji. Bilo je proti večeru. Ljubljanska megla se je polastila vseh kotov in kotičkov mesta. Prav neprijetna je bila hoja po blatnih ulicah. Bila je deževna zima.

Gospa je zapustila s Heleno prodajalno in se bližala svojemu stanovanju. Na obeh rokah je držala majhne papirnate zavitke, istotako tudi Helena.

Ko dospeta na Dunajsko cesto in zavijeta v stransko ulico, pride jima nasproti pijan človek. Komaj se je držal po koncu, noge so se mu tresle in omahovale. Roke je vihtel v kolobarju okrog sebe, rdeče, otekale oči so štrlele v luže in blato, lica so bila nabrekla in imela vsa znamenja žganjarska. Mož je rinil počasi po blatu, loveč se vsak hip z rokami po zraku, med tem pa se pogovarjal sam seboj v jeziku le njemu razumljivem. Ko se je približal damama, stopil je na stran v cestni jarek, pri tem pa je zmanjkalo gugajočemu se telesu ravnotežja. Mahanje rok ni moglo preprečiti, da se ne bi bil zvrnil počez na tlak, damama tik pred noge in jima tako zaprl ozko ulico.

Gospa je prestrašena zavpila in potegnila Heleno za rokav nazaj, ki je bila tudi vsa prepadena ob tem kritičnem padcu. Mož je izkušal vstati, z levo roko se je oprl ob tlak in pogledal kvišku; toda glava mu je omahnila, telo je padlo zopet nazaj na trdo ležišče. Iz grla je prihajalo čudno grgranje, iz kretanja pa je bilo sklepati, da je pijanec skoro zaspal.

Kar prihiti izza ogle mestni stražnik. Jako jima je ustregel, ko je stopil k pijancu, premeril ga od pošvedranih čevljev do razkuštrane glave.

„Aha, zopet si tukaj!“ zamrmral je stražnik polglasno. „Hej, po koncu, ti zgaga pijana!“ je zarjul nato in stresel silovito desnico.

Pijanec je izpregledal, zagrgal nekaj nerazumljivega in se začel truditi in napenjati, da bi vzdignil telo. Toda ni se mu hotelo posrečiti. Stražnik videč, da dami čakata, ujezil se je, zgrabil pijanca za vrat in ga močno stresajoč spravil na kolena. Potem je pobral umazan klobuk in ga mu posadil na glavo.

Ker se le še ni mogel spraviti po koncu in je nasprotno mislil povrniti se v prejšnjo ležo, prijel ga je stražnik pod pazduho in spravil tako na noge. Pijanec je bil videti vajejen takega ravnanja. Popolnoma nič ni nasprotoval strogemu stražniku, temveč dal se je odpeljati kakor krotka ovčica v luknjo. Pač je imel stražnik velik križ, ko je visel ob njem in rinil sedaj v to, sedaj v ono stran.

Dami je bilo sram pred mimogredočimi, da se jima je zgodila taka neprijetnost. Ko je stražnik držal pijanca po koncu, nadaljevali sta svojo pot. Predno sta pa še odšli, je gospa prijazno namignila rešitelju:

„Hvala vam! To je sitnost, kaj ne?“

„Da, gospa, ta nam dela preglavice Marsikaterikrat sem ga že tako-le peljal na stražnico, toda mož se ne poboljša. Škoda zanj, lahko bi imel lepše življenje.“

„Tako? Seveda pijanec je pijanec, prej se ne izpreobrbe, da se v jamo zvrne“, nasmejala se je gospa in odšli sta.

Nekaj dnij pozneje je obiskala priletna gospa Premčeve. Bila je vdova po pokojnem poštnem uradniku in velika prijateljica gospe Premčeve. Ženica je imela jako gibčen jeziček in, kar je bilo najvažnejše in v čemur je bila skoraj neprekosljiva, poznala je pol Ljubljane natanko kakor svojega očeta ali pa pokojnega moža. Dunajska cesta s svojimi izrastki in prirastki ji je bila pa znana kakor rodna hiša.

Ta občudovanja vredna dama je torej posetila gospo Premčevo. Že dolgo se nista pogovorili, a med tem časom se je bilo mnogo zgodilo. Prav prijetno je sedela na divanu, pred seboj imela običajno kavo in lepo govorila.

Seveda ni mogla gospa Premčeva zamolčati svojega in Heleninega dogodka s pijancem.

„Aber liebe Frau, jaz vam še nisem nič povedala, kaj se nama je prigodilo v torek na Dunajski cesti. Ach, es war fürchtbar! Mislite si, gospa, kako sva se morali ustrašiti, ko se nama nenadoma zavalila pred noge pijanec! Es war schrecklich, strašno je bilo! Po sreči je pritekel policaj in ga pobral.“

„Jezus Marija! Kaj pravite, gospa, was Sie da sagen! Gotovo je pa bil zopet oni nemarni, grdi pijanec, ki dela v tovarni in se vsak dan napije.“

„Torej ga poznate?“

„Seveda ga. Sina ima na Dunaju, študira na vseučilišču. Ich glaube, er studiert Jus. Po leti je spravil v grob svojo ženo, eine gute, herzlichen gute Frau war sie. Sedaj gre pa čimdalje bolj navzdol, cele noči popiva, ko je sam. Zadnji čas že ne dela več v tovarni. Tovarnar ga je zapodil. Sedaj pa lovi groše okrog, da ima za svoje fraklje. Ach, liebe Frau Premec, die Welt ist immer ärger, immer ärger!“ je jadikovala gospa vdova.

„Kaj poveste, was sie da sagen! Da ima sina jurista!“

„Da.“

„Pa kako se piše?“

„Warten Sie! Ste-ste-sten, ne, Stan-Stan-Stanič se piše.“

„Stanič?“ začudila se je gospa, „tega bi ne mislila!“

„Česa bi ne mislili, gospa?“

In sedaj je pripovedovala z veseljem gospej vdovi vse, kar je vedela o Janku. Škodoželjnost in veselje, da je Janko tako nesrečen, videla se ji je že z obraza. Tako ji je dobro delo pri srcu. Njiju pogovor je zašel na zanimivo polje, ki je obetalo mnogo sadú. In tako se je počasi in polagoma pridela krpica h krpici na čast Jankovega imena. Ko sta se dami poslovili, bili sta obe zadovoljni z današnjim dnem.

Heleno je novica, katero ji je kar najhitreje gospa mama povedala, spravila v hud duševni boj. Že sam pogled na razcapanega, smrdljivega pijanca, ki je ležal v luži, bil ji je zopr in neznosen. Misel, da je ta propalica oče, rodni oče Jankov, katerega ljubi in ki tudi njo ljubi, — ta misel je bila grozna. Ko bi bila žena Jankova, — ne, tega ni mogla misliti, — morala bi imenovati tega pijanca svojega očeta; on bi ji lahko rekel: hči.

„Kako more biti tak človek tako ponosen, kakor je ta Stanič! Oče njegov se valja po cestnih lužah in straši ljudi, deset korakov smrdi od njega ono peklensko, smrdljivo žganje. Sin pa študira za doktorja, poučuje pri baronih in se nosi, kakor bi bil sin dvornega svetnika! Das ist schon impertinent! Kje si upa? Die Leute sind heutzutage unverschämt.“

Tako se je jezila v sveti jezi gospa mama, ko je prinesla novico v sobo svoje hčerke. Helena je padla skoraj v nezavest. Nato pa je zaplakala na ves glas. Grozno ji je bilo hudo. Kaj takega ni nikdar niti sanjala, kaj šele mislila. Bila je neutolažljiva.

Mama se je neizrekljivo začudila, vidé, kak vtisek je napravil njen burni govor na hčerko. Od kod jemlje toliko solzá za stvar, ki ji ni nič mari? — Ker si ni mogla tega joka tolmačiti, jela jo je tolažiti.

„Čemu plakaš, mein liebes Kind? Ti imaš vse premehko srce! Vsaka malenkost te tako strašno gane. Du darfst nicht so empfindlich sein!“ — Potem pa je nadaljevala svoj maščevalni govor: „Jaz sem precej takrat mislila, da ne more biti prida njegov oče. Kdo vé, kakšen bo še ta mladi gospod Stanič! Jabolko ne pade daleč od drevesa.“

Poslednje besede pa so bile kakor oster nož za Heleno. Zbolelo jo je pri srcu. To je bila druga grozna misel. Silovito se je stresla in vzkliknila:

„Ne, to ni mogoče, to ne more biti.“

„O. je mogoče, je, meine liebe Leni. Navadno je sin tak kakor oče; če je oče pijanec, je tudi sin, če je oče ničvrednež, je tudi sin. Ti še malo poznaš svet.“

„Ne, ne, to ni mogoče! Kaj imaš, mama, tako veselje grditi Staniča? Kaj ti je storil žalega?“

„Kaj mi je storil žalega? Razžalil me je. On me je razžalil, ki je sin ničvrednega pijanca, — meniš, da naj to prezrem? — Sploh pa se mi res čudno zdi, da se ti tako zanimaš za tega Staniča.“

Helena si je posušila solze, v srcu je zmagala ljubezen. Materine zaničljive, sovražne besede so vzbudile v njenem srcu jezo. Ob zadnjih

maminih besedah pa je zardela, toda k sreči je mama ni gledala v tem trenutku.

Po maminem odhodu se je vnel boj v njenem srcu. Kaj, ako bi bil kdaj Janko res tak kakor oče, da bi bil tudi pijanec? Ne, ne, to ni mogoče, saj je Janko tako blag, tako dober mladenič!

Zmagala je ljubezen. Privadila se je sčasoma misli, da postane hči cestnega pijanca. Kaj pa poreče svet? — Naj poreče, kar hoče, da je le srečna sama z Jankom.

IX.

Janko se je vrnil pomladi na Kranjsko. Veselil se je in komaj čakal, da vidi zopet Heleno. Pričakoval je selsko gospôdo od dné do dné, in bil je čimdalje nevstrpnejši. Kar dobi pismo iz južno-štajerskih toplic. Bilo je pisano z nežno roko. Takoj na naslovu je spoznal Helenino pisavo.

Pisala mu je, da so v toplicah, da ne pridejo letos na Selo, ker je mama bolehná. Toda ubožica je težko pisala nerresnico. Janko je čital med vrstami, da ni bolezen vzrok, da ne pridejo na Selo, temveč — on sam. Gospa Premčeva neče priti ž njim v dotiko, zato se je ognila letos Sela. Janka je to zbolelo. Ni mislil, da je gospa tako huda nanj.

Čudil se je, da mu Helena še živeje zatrjuje svojo zvestobo, kakor doslej. Kaj se je zadnji čas prigodilo? Ni si vedel na to odgovora, le slutil je, da se je zgodilo nekaj, kar ga je spravilo pri gospej še bolj v nemilost, pri Heleni pa še v večjo milost.

Izjalovilo se mu je upanje, da preživi letošnje počitnice s Heleno. Zato se mu je zmanjšalo veselje do lepe dolinice, do temnih gozdov, do krasne prirode sploh. Otožno je zrl iz svojega kabineta na belo zidovje gradú Sela, ki je izgubilo v njegovih očeh polovico lepote in romantike, ker ni krilo v sebi dragocenega zaklada, ljubljene Helene.

Bilo je zopet po zimi. Gospa Premčeva se je vrnila s hčera iz štajerskih toplic, kjer se je dobro zabavala poletu.

Helena je napisala Janku na Gabrovec več pisem, v katerih se je kazala njena stanovitnost in zvestoba. Povpraševala ga je, koliko časa naj še čaka, ali bo kmalu konec njegovega učenja. Ves srečen ji je odpisal, da naj počaka še jedno leto. Vprašal jo je, kaj bo mama rekla na to, in Helena mu je odgovorila, da mu ne more zakriti, da ga mati ne mara; toda očeta bo gotovo pregovorila, ker jo ima tako rad. On ima vse drugačne nazore o življenju kakor mati, tudi ji je že večkrat rekel, da Janka ceni.

Nekega popoldne so sedele gospa Premčeva in njeni hčeri v sobi. Helena in Adela sta vezli, gospa mama pa je čitala današnje številko ljubljanskega nemškega časopisa.

Bilo je tiho v sobi. Zunaj je snežilo in kaj prijazno je bilo zreti skozi okno debele, zvezdnate snežinke; dvakrat prijetnejše se je sedelo v topli sobi.

Kar vzklikne gospa: „Torej vendar“ in „ah“, ter položi pred Heleno list, kazaje s prstom na dnevno novico.

Helena se radovedno vspne nad list in čita:

„Danes zjutraj se je našel na poti iz Ljubljane v Šiško v cestnem jarku v snegu zmrznjenec. Kakor se je konstatovalo, bil je umrl pred nedolgem v Č. tovarni. Ime mu je Jakop Stanič.“

Kakor bi kdo vpričo nje nenadoma ustrelil, tako se je prestrašila. Iz rok ji je padlo vezenje, obraz ji je bil smrtno bled. Mama je držala ustni zaokroženi v lahek nasmeh. Toda ko je videla, kako je obledela Helena, skočila je prestrašena k nji in jo začela obsipati z vprašanji, ali ji je slabo. Potem je skočila po vode. Ko se je vrnila, bilo je Heleni že bolje.

Sedela je še vedno blede, naslonjena na naslonjalo. Mama je stopila k njej in jo z ljubeznivim smehljanjem pobožala po licu.

„Ah, mama, pusti me!“

„Kaj ti je, was fehlt dir, mein liebes Kind?“ in ljubko jo je pogledala v velike oči.

Heleni je bilo neprijetno to sladkanje. Zinila ni besedice. Mama je pozabila popolnoma ono zanimivo dnevno novico. Tembolj pa je razburjala živce Heleni. Po glavi ji je šumelo ob nebrojnih mislih. Srce ji je silovito butalo ob meje, hoteč razbiti ozko steno. Ponovil se ji je ves oni boj, katerega je že jedenkrat končala z zmago. Ljubezen in svet, ali Janko in oče njegov — bila sta v srcu njenem bitko. Toda zmagala je tudi sedaj ljubezen. Naj poreče svet, kar hoče, da bo le z Jankom srečna!

Tudi Janko je dobil v Gradcu sporočilo o smrti svojega očeta. Strašno ga je zadela. Dasi je bil oče pijanec in propal človek, imel je še vedno sinovsko ljubezen do njega. Na tihem ga je vedno ljubil. Seveda, ako je bila kdaj mera očetovih izgredov prevelika, da se ni dalo več zreti z mirnim očesom, vsplamtelo je v njegovem srcu, da je bil z očetom oster.

Sedaj je vse obžaloval, kar je kdaj zagrešil proti očetu. Bog vé, morda bi se bil dal oče z lepo, mirno besedo preje spraviti z napačnega pota! Pomiloval ga je, da je umrl take nesrečne smrti. Kje je duša njegova? Ob tej misli se je stresel. — Pri pogrebu materinem ga je prosil, naj neha pijančevati. Ako bo pravilno in redno živel, ga bo preskrboval, ko pride do

kruha, do smrti. Toda vse ni nič pomagalo. Strast je strast. Ako se ji človek v začetku ne ustavi, tedaj je po njem.

In taka smrt! Koliko govorjenja je in bo o njem in o Janku! Da bi se zgodilo to pred dvema letoma, ne bi se sploh v Ljubljano prikazal od srama. Vendar Janko se je v zadnjih letih utrdil, ni se menil za sodbo sveta. Zato se tudi ni menil za govorico ljubljanskih klepetulj in klepetačev, in odrinil je takoj k pogrebu.

V Ljubljani se mu je naznanilo, da leži oče v mrtvašnici. Na mrzlem kamenu je stala nepobarvana krsta in v njej mrlič. Obleka je bila ista, v kateri je umrl, — vsa razcapana in smrdljiva. Roke so ležale ob truplu, ker se niso dale skleniti. Obraz, bled in upadel, je bil grozen. Janko se je zgrozil ob tej blodosti, katera je nadomestovala nekdanjo temno rdečico. Lica, v življenju napihnjena, so bila sedaj udrta. Jedno oko je bilo na pol odprto. Skozi špranjo se je svetila zenica v skrivnostnem blesku. Janku se je zdelo, da je izražena v tem mežikajočem pogledu skesanost.

Pomolil je poklekniški na kamenita tla za ubogo dušo. Skrivnostno je odmeval vsak najmanjši glas v dvorani. Dan se je nagibal že h koncu. Janku je prihajalo tesno pri srcu. Zato se je prekrizal, stopil bliže h krsti in se dotaknil očetovega lica. Bilo je ledeno mrzlo.

Po licu so mu zdrknile solze in ustne so mu drhtele, ko je vzdihnil: „Ubogi oče!“

Skrivnostno je odmeval vzdih. Iz sosednje sobe se je čul kakor odmev vzdih, iz temnih kotov se je odzval istotako stok — —

Janko se je zgrozil teh glasov in odhitel je skozi vrata, zapustivši očeta grozni samoti.

Drugi dan je bil pogreb. Človeka ni bilo nikogar zraven, razven duhovščine in njega s sestrico, katero je pripeljala teta. Bil je že skoro mrak, ko so spustili črno krsto, katero je bil dal premeniti s prejšnjo nepobarvano, v zemljo.

Anica je plakala, držeč se brata, Janko pa je zrl nemo ves prizor. Oči so se mu svetile, in ko je padla gruda na krsto, da je votlo zadonelo, pokazali sta se mu dve solzi in zdrknili navzdol po licu.

Ko je stopil s teto in sestro s pokopališča, bilo je že temno. Zapazil je žensko postavo, ki je ravno namerjala pred njim stopiti s pokopališča. Dasi je bil obraz skrit med visokim ovratnikom, vendar je v hipu spoznal Heleno.

Ona je gotovo opazila njega in hotela brez njegove vednosti prisostvovati žalostnemu pogrebu. Vendar ni se ji posrečilo. Hitela je naprej, Janku pa je šinil na obraz žarek veselja.

„Kako je dobra! Vendar se me je spomnila!“ mislil si je tiho. Toda takoj si je dejal,

da ona o vseh njegovih razmerah nič ne ve. On ji ni ničesar pisal o svojem očetu, ni torej vedel, da ona vse vé.

Zato se je čudil. Toda naj zvé, kjer hoče, pokazala je, da vkljub sramote, katero mu je delal oče, še vedno nanj misli.

X.

Zopet je minula zima, in za njo je prišla tudi cvetoča pomlad. Poletna vročina je pritiskala, ko je proti poldnevu drdral po cesti voz proti gradu selskemu. Kočijaž iz trga je nevoljno opletal konje, ki niso bili kaj vzorne postave. Izpod širokega, debelega klobuka mu je lál znoj v širokih sragah po razbeljenem licu.

Zavivši pred glavni vhod grajski, vrže vajeti iz rok, potegne iz žepa velik robec in si obriše pot z lica, ne mené se za kakega človeka. Iz voza pa stopi elegantno opravljen gospod. Črna obleka in visoki cilinder pričata, da je prišel posetit selsko gospôdo.

Dočim je kočijaž, videč, da je gospod stopil v vežo, obrnil konje in se polagoma odpeljal, hitel je gospod po stopnicah v prvo nadstropje.

„Je-li gospod državni poslanec doma?“ vprašal je slugo, ki mu je prišel naproti.

„Da.“

„In gospa?“

„Gospa je v parku.“

„Naznanite me gospodu!“ in podal mu je posetnico.

Sluga je izginil v sobo in se takoj vrnil s pozivom, da gospod pričakuje gosta.

Gospod Premec je sedel pri pisalni mizi in čital dunajski časnik. Letos je bil tudi sam prišel na Selo, ker ga niso opravi zadrževali.

„Veseli me, gospod doktor, da ste nas obiskali! Častitam“, nagovoril je veselega lica vstopivšega gospoda Janka Staniča.

„Hvala lepa, gospod poslanec.“

„Čital sem, da ste napravili doktorsko izkušnjo sub auspiciis. To je izvrstno. Pričakoval sem kaj takega od vas.“

„To ni vredno govorice; nisem sam, ki ima izkušnjo sub auspiciis!“ branil se je Janko hvale.

„Prosim, sedite! Kako se vam je godilo zadnji čas? Barona Gabrovskega ste pustili?“

„Da. Alfred je zdaj zdrav in ima vstopiti v sedmo šolo. Zahvalim se vam, gospod, za vašo velikodušnost in podporo. Gospod baron in gospa baronesa sta bila jako dobra in prijazna z menoj. Hvaležen sem jima do smrti. Omogočila sta mi študiranje; brez njih bi morda in najbrže ne bil postal nikdar doktor.“

„O, baron je dober človek, istotako baronesa.“

„Sedaj sem vstopil k sodnji. Ta karijera mi najbolj prija.“

„Dobro, dobro. Tudi meni se zdi najboljša, v pravem pomenu besede. Želim vam srečo.“

Janku so jako dobro dele te besede. Bilo mu je mnogo na tem, kakega mnenja je poslanec o njegovem bodočem stanu.

V tem je stopila v sobo gospa. Bila je v lahkem letnem oblačilu, ki je bilo skoro prozorno. Janko ni opazil starejšega obraza, toda že na prvi pogled, ko je stopila bliže, je videl, da so lica pobarvana.

Janko se ji je poklonil. Gospa je bila videti veselo iznenajena, toda pogled ni mogel zakriti nevolje nad prihodom gosta.

„Veseli me, da ste se vendar pokazali. Saj včasih smo bili dobri prijatelji“, pristavila je z lahko ironijo.

Janko je dobro razumel ironijo; nekam oplašila ga je, toda hitro je bil zopet pogumen in brezobziren kakor preje. Hotel je takoj dovršiti svojo nalogo, radi katere je prišel semkaj. Čim preje, tem bolje! Po kratkem navadnem pogovarjanju je vstal, poklonil se in govoril iz početka negotovo, potem pa čimdalje trdneje:

„Oprostite mi, da sem doslej zamolčal svoj pravi namen, s katerim sem prišel. Napravil sem doktorsko izkušnjo, vstopil v sodno karijero in v nedolgem času upam, da dospem do dostojnega mesta.“

Nekoliko je prenehal, opazivši čudenje na obrazih gospoda in gospe. Toda takoj je nadaljeval:

„Oprostite mojo predrznost, da vas prosim za roko gospice Helene.“

Krogla je bila izstreljena. Napravila je velik učinek. Gospod in gospa sta se spogledala. Toda gospod Premec se je kmalu pomiril in dobrodušno nasmehnil:

„Toda, gospod doktor, morda delamo račun brez krčmarja. Treba, da pride Helena.“ — Pozvonil je slugi in mu naročil, da pokliče Heleno.

Gospa je bila kakor omamljena. Dočim je soproj odgovoril, zrla je ona še vedno nemo skozi okno. Vendar takoj jo je minula prva iznenajenost, in na njeno mesto sta stopila jeza in sovraštvo. Od tega trenutka je sovražila Janka. Kaj takega ji ni niti na misel prišlo, da, niti sanjala ni. Tolike predrznosti še ni videla svoj živ dan. To bi bilo skoro neverjetno, ko bi ne stal Janko z dušo in telesom v črni salonski obleki pred njo. Ne vedé, kaj bi storila, hitela je za slugo v park.

Helena je dobro vedela o prihodu Jankovem. Videla ga je v parku, ko se je pripeljal. Kako je bila vesela! Torej vendar! Oh, sedaj-le bo govoril z očetom in v par trenutkih

je sklenjeno! Ta sreča! — Čakala je v parku z utripajočim srcem, kaj pride. Kar pride sluga in jo pozove v imenu očetovem.

Veselo in bojzljivo vznemirjena je odhitela v grad. V veži naleti na mater. Ta je jezna in vsa iz sebe hitela hčeri nasproti:

„A, tu si! Tako torej, lepo, lepo! Kaj takega si nisem nikoli mislila o tebi. Za hrbotom mi delaš torej zveze s takimi, kakor je ta Stanič. Ali veš, kdo je gori pri očetu? Gospod Stanič je prišel snubit! A ne bo nič iz tega! Ne sme biti, dokler morem še z mazincem gibati. Ti ničvredna hči! Ti hinavka! Ne bodeta se vzela ne, nikdar! Mislila sta, da bodeta brez mene naredila, a to se vama ne posreči. Jaz sem tvoja mama! — Ta ničvredni človek, pijanca in vlačugarja sin!“

Tako je izlila v prvem navalu gospa svojo hudo jezo. Pri tem so se ji prsi burno vzdigavale, oči ji žarele, in pobarvana lica so se zdela še bolj rdeča. Prijela je Heleno za roko in jo silovito stresala.

Helena ni vedela, ali se ji sanja, ali je resnica. Matere še ni videla nikdar tako razburjene. Skoro jo je bilo strah njene jeze. Zaihtela je.

Zdajci zakliče gospod Premec njeno ime.

Helena se iztrga iz rok materinih in steče, obrisavši si solze, po stopnicah. Stopivša v sobo, je zagledala Janka: priklonil se ji je. Pogledala ga je tudi ona. Kako je bil čvrst! Kratko ostrizena črna brada mu je podajala moški izraz značajnosti. Črno oko je zrlo polno občudovanja nanjo, na njeno vitko, razcvelo postavo. Krasna je bila Helena. Letna, lahka obleka jo je delala še mičnejšo. Obilni lasje so bili umetno nabrani zadaj na glavi. In lica! Kakor zora se mu je zdela. Kako se je čutil srečnega! Kar je sanjal leta, to se mu sedaj izpolni.

Gospod Premec je imel med tem ž njim pogovor, v katerem mu je zatrdil, da jo rad dá njemu, ker vé, da je pošten in dober človek. Seveda treba, da si kmalu pribori še dostojno mesto in službo.

„Helena, ali poznaš tega gospoda doktorja? Prišel je v stvari, katere ne moremo urediti brez tebe.“

Helena je zardela in povabila pogled.

„Prosil me je tvoje roke, ali si zadovoljna? Govôri, kakor misliš; ne silim te nikamor, a tudi branim ne v pošten zakon.“

Helena je molčala. Pogledala je najprvo očeta, potem se ga pa oklenila okrog vratú in zaplakala:

„O, kako si dober, papa!“

„Smatrate-li to za odgovor?“ vprašal je gospod Premec Janka, nasmehljavši se.

V tem trenutku stopi v sobo gospa. Bila je nekoliko mirnejša. Toda iz očí ji je zrlo hladno zaničevanje. Ponosno je pregledala cel prizor, potem pa dejala hladno in zbadljivo:

„Mene pa nihče ne vpraša? Ne spadam tudi jaz k družini? Seveda, mama mora privoliti! Toda jaz pravim, da ne“, vzkripela je. „Jaz ne bom trpela, da bi jemal mojo hčer sin pijančev in ničvrednežev! Nikdar ne!“

Kakor strela je udarilo Janka ob zadnjih besedah. Kaj je rekla? Sin pijančev in ničvrednežev? — Obraz mu je obledel. Ustna so se mu tresla, ko je po kratkem molku, mirno, toda s tresočim se glasom, ki je pričal o groznem stanju srca, izpregovoril, na lahko se naklonivši:

„Oprostite, milostljiva gospa, da sem se predrznil, jaz, sin pijančev in ničvrednežev, kakor ste blagovolili ravnokar izraziti se, prositi za roko vaše hčere. Odstopim od svoje prošnje in le prosim, da smatrate moj prihod, kakor bi se ne bil zgodil.“

Naklonivši se gospodu Premcu, ki je stal kakor od strele omamljen, in Heleni, ki je ob teh besedah Jankovih padla kakor brez življenja v naročje očetu, je odšel, počasi stopaje proti vratom, in izginil.

XI.

Minulo je deset let.

Dr. Janko Stanič je že nekaj časa okrajni sodnik. Sestra Ana mu gospodinji. Razvila se je v cvetoče dekle. Prav podobna je pokojni

materi. Toda dvomim, da bi bila dolgo pri bratu, ker njene čarobne oči in sveži, rdečebelni obrazek ne dadó mirú prijateljem Jankovim. In tako utegne priti kmalu dan poroke.

Potem bo pa Janko zopet sam.

Z moško značajnostjo je prenesel oni grozni udarec. Od začetka ni vedel, kaj naj stori. Toda železna volja, spomin na sramotilne besede in ljubezen do domovine so odločile.

Udal se je z vso vneto ljubečega srca delovanju za svoj narod. Dobro je čutil, da je pojemala za časa njegove ljubezni navdušenost do domovine. Sedaj je obrnil ves pozor na to stran.

Poprijel se je tudi pisateljavanja. S peresom v roki izkuša svoje skromne moči obrniti v prid slovenskemu narodu. Zadnji čas je popolnoma miren. Živi le svojemu poklicu in narodu.

Pred nedavnim časom mu je pripovedoval prijatelj, da je umrla Helena, ki je bila omožena na grajščino nemškega veleposestnika. Pripovedoval mu je celo povest o njenem zakonu. Kratka vsebina je ta, da je mnogo pretrpela in umrla od samega trpljenja. Z možem se nista razumela. Bil je lahkoživec, pijančeval, igral in zapravljaj je na vse načine. Poleg tega je pa tudi gledal za drugimi ženami. Uboga Helena je zapustila dvoje otročičev.

Janko je odslej častil Heleno kakor neko vzvišeno bitje. V tej idealni ljubezni se je navduševal za vse blago in lepo. Narod ima zahvaliti tej ljubezni marsikateri biser v svojem slovstvu.

Ob Balkanu.

(Spomini iz Bolgarije. — Spisal Jos. Repina.)

(Dalje.)

Sklonjeni smo sledili Grku, a se skrbno varovali, da nas niso izdali švigajoči bliski, ki so v kratkih presledkih razsvetljevali temno noč. Vihar je baš sedaj divjal s podvojeno silo, drevje je ječalo in šumelo, treskalo je in grmelo, da je bilo človeka kar groza, dež je jel liti v gostih curkih. Tako smo bili že prišli kakih sto korakov daleč; postave Grka, katero nam je bil še pred par trenutki pokazal žveplenomen blisek, ni bilo najedenkrat več videti.

„Na tla!“ velel je Pedro. „Morda se je vstopil za kakó deblo.“

Legli smo na zemljo.

„Jezil bi se nad nebesi, da so nam poslala to grdo vreme, ako bi ne bilo pregrešno“, godrnjal je Francoz. „Ves čas, odkar bivam v

Bolgariji, so bile tako lepe noči, da bi jih kar v pesmih opeval: a prav danes, ko najbolj potrebujemo mesečine in lepega vremena, je tako temno, kakor v največjem dimniku moje tovarne; kesam se že, da nisem prijel tatú, ko je stopil iz kočé.“

„Potem bi pa ničesar ne zvedeli o Taraležu“, dejal sem jaz.

„Kukec vzemi tega človeka! Radi njega si nakladam polno skrbij; to je, žal, moja največja napaka, da imam prerahlo vest.“

„Saj ste že večkrat poudarili, da je glavni namen vašega potovanja mnogo doživeti.“

„Kaj ima to s Taraležem in z mojo vestjo opraviti?“

„No, Taralež je sredstvo in vaša rahla vest, katera ne pripušča, da bi se bližnjiku kaj žalega pripetilo, vzrok, ki vas žene v nevarnosti.“